

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังนี้

1. สารสนเทศ

1.1 ความหมายของสารสนเทศ

1.2 ความสำคัญและบทบาทของสารสนเทศ

1.3 คุณลักษณะของสารสนเทศ

1.4 ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ

1.5 แหล่งสารสนเทศ

2. สารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ

2.1 ความสำคัญของสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ

2.2 สารสนเทศในสถานประกอบการ

2.3 แหล่งสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ

3. ความต้องการและการใช้สารสนเทศ

4. ปัญหาในการใช้สารสนเทศ

5. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

5.1 บทบาทของนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

5.2 ภาระหน้าที่นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

5.3 เขตอุตสาหกรรมส่งออกพิเศษ

5.4 ประเภทนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

5.5 ขนาดของนิคมอุตสาหกรรม

5.6 รูปแบบของนิคมอุตสาหกรรม

5.7 นิคมอุตสาหกรรมบางปู

6. สถานประกอบการ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สารสนเทศ

1. ความหมายของสารสนเทศ

สารสนเทศ เป็นคำที่ราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติศัพท์ขึ้นใช้ ตรงกับคำภาษาอังกฤษ ว่า "information" ซึ่งมีผู้แปลคำนี้ไว้แตกต่างกันหลายคำ เช่น ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ข้อสนเทศ เป็นต้น มีนักวิชาการให้ความหมายของคำว่าสารสนเทศไว้ ดังนี้

ลานนา ดวงสิงห์ (2543, หน้า 4) ได้อธิบายความหมายของสารสนเทศว่า หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ให้และผู้รับ เป็นคำที่มีการนำมาพิจารณาประกอบความเข้าใจที่มีพื้นฐานต่าง ๆ กัน เช่น ด้านธุรกิจ ด้านการจัดการ ด้านการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย และเป็นทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งขององค์กร

ดวงกมล อุ่นจิตติ (2544, หน้า 2) ให้ความหมายว่า สารสนเทศ หมายถึง แก่นหรือเนื้อหาที่สำคัญซึ่งได้มีการแสดงออกให้ทราบ อาจเป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริง ข่าวสาร ความรู้ เรื่องราวทั่วไป ความรู้ทางวิชาการหรือศาสตร์ ความรู้ลึก ความคิด ประสบการณ์ ซึ่งผ่านการกลั่นกรองประมวล เรียบเรียง และจัดเก็บโดยบันทึกในสื่อชนิดต่าง ๆ มีหลากหลายรูปแบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดสารสนเทศให้ผู้อื่นทราบและใช้ประโยชน์ต่อไป

พจนานุกรมเวบส์เตอร์ นิว คอลเลจเจียต (Webster's new collegiate dictionary, 1977, p. 592) ให้นิยามว่าสารสนเทศ คือ ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความรู้ที่ได้จากการสำรวจ การศึกษา หรือการสอน ที่บันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์

ยัง (Young, 1983, p. 117) นิยามคำนี้ว่า เป็นความคิดทุกอย่าง ข้อเท็จจริงและงานสร้างสรรค์ของจิตใจ ซึ่งได้มีการบันทึกตีพิมพ์ออกเผยแพร่ และหรือแจกจ่ายเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการในทุกรูปแบบ

ฮาร์รอด (Harrod 's librarians 's glossary, 1987, p. 381) กล่าวว่าสารสนเทศ คือ การรวบรวมข้อมูลในรูปแบบที่กว้างขวาง บันทึกลงในกระดาษหรือสื่ออื่น ๆ และสามารถทำการสื่อสารได้

กอร์ดอน และกอร์ดอน (Gordon & Gordon, 1999, p. 7) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ได้รับการประมวลผลโดยผ่านกระบวนการจัดการ การกลั่นกรอง การวิเคราะห์ และสรุปผล เพื่อให้ข้อมูลนั้นมีความหมายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์และทำให้เกิดความรู้ได้ โดยสื่อที่ใช้ในการนำเสนอสารสนเทศเพื่อการใช้งาน ได้แก่ อักษระ เสียง ภาพ และกราฟิกต่าง ๆ

สรุปสารสนเทศ คือ ข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้ ที่อยู่ในรูปแบบสื่อต่าง เช่น สื่อ

สิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดสารสนเทศให้ผู้อื่นรับทราบด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง และใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ

2. ความสำคัญและบทบาทของสารสนเทศ

สารสนเทศ มีความสำคัญและเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมากในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

นงลักษณ์ ไม่น้อยกิจ (2526, หน้า 26-27) กล่าวถึงความสำคัญของสารสนเทศว่า สารสนเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาของบุคคลทุกสาขาอาชีพ เพราะบุคคลต้องคิดและตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ สารสนเทศยังมีความสำคัญต่อรัฐบาล วงการธุรกิจ การศึกษา วิจัยต่อนักวิชาการสาขาต่าง ๆ และบุคคลทั่วไป กล่าวคือ รัฐบาลต้องการสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการวินิจฉัยสั่งการ การวางแผนและการบริหารประเทศ ในวงการธุรกิจ สารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานประจำวันของโลกธุรกิจและวงการอาชีพ ช่วยในการตัดสินใจ การวางแผน และการคาดการณ์สำหรับอนาคต

พัชราวิไล พงษ์วิฑูรดา (2535, หน้า 22-23) กล่าวว่าสังคมปัจจุบันเป็นสิ่งคมข่าวสาร (information society) สารสนเทศจึงเปรียบเสมือนกุญแจและตัวการสำคัญในการทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศชาติ สารสนเทศมีความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้

1. สารสนเทศเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการวางแผนและนโยบายการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันมากที่สุด
2. สารสนเทศช่วยในการแก้ไขปัญหาทางเทคนิค ตลอดจนพัฒนาปรับปรุงขั้นตอนและกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ในอดีตการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมเพื่อศึกษาแนวความคิด แต่ในปัจจุบันนี้เป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางปฏิบัติมากขึ้น ชาวสาร สารสนเทศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะความต้องการสารสนเทศทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะแตกแขนงสาขาออกไปหลายรูปแบบและไม่ได้จำกัดอยู่ในวงแคบเฉพาะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่เป็นเรื่องที่ประกอบด้วยข้อมูลหลากหลายมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน
3. สารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการติดตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก ในวงการธุรกิจจำเป็นต้องทราบข้อมูลอย่างถูกต้องแม่นยำ เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจ สถานการณ์ระหว่างประเทศหรือสถานการณ์ในประเทศ แนวโน้มของเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อาจถือได้ว่าเป็นยุทธวิธีทางธุรกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การแสวงหาสารสนเทศที่จำเป็นเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการ

ดำเนินธุรกิจและขยายตัว ตลอดจนการวิเคราะห์และประเมินผล เพื่อป้อนกลับไปยังกิจกรรมต่าง ๆ ทางธุรกิจ

4. สารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำเป็นต่อการวิจัยและพัฒนา ในการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการผลิต และการขยายของธุรกิจ หรือสารสนเทศที่เกี่ยวกับแนวโน้มของเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ซึ่งนับวันจะเพิ่มความจำเป็นมากขึ้นตลอดเวลาควบคู่กับการแข่งขันอย่างรุนแรงในการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพราะเป้าหมายสำคัญของธุรกิจคือ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามแนวโน้มความต้องการและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ รองลงมาคือ การเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และการปรับปรุงขบวนการผลิตตามลำดับ รวมทั้งการบุกเบิกตลาดใหม่หรือการขยายกิจการไปยังธุรกิจใกล้เคียง หรือธุรกิจที่แตกต่างออกไป จะเป็นเป้าหมายที่ทวีความสำคัญมากขึ้น

5. สารสนเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรม เพราะเป็นข่าวสารความรู้เป็นจริงและได้รับการพิสูจน์แล้ว มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีระบบ สามารถนำมาใช้ หรือนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงาน สารสนเทศส่วนใหญ่จะประกอบด้วยความรู้ในงานวิจัย งานทดสอบและค้นคว้า ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรมให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ให้สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมของตนเองให้เจริญทัดเทียมประเทศที่พัฒนาแล้ว รวมทั้งสามารถแข่งขันในทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ

สารสนเทศมีบทบาทต่อทุกคนในครอบครัว ในสังคมและประเทศชาติด้านต่าง ๆ (นันทา วิฑูฒิศักดิ์, 2535, หน้า 3) ดังนี้

1. บทบาทด้านการพัฒนาวิทยาการ ปัจจุบันวิทยาการและเทคโนโลยีต่างก็เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ วิทยาการก้าวหน้า ทำให้พัฒนาการของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีศักยภาพในการปฏิบัติงานสูง อีกทั้งมีความสามารถในการจัดเก็บรวบรวม ประมวลผล ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย รวดเร็ว เป็นสารสนเทศที่มีคุณค่า สารสนเทศเหล่านี้ก็กลับมาพัฒนาวิชาการ ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2. บทบาทด้านการพัฒนาประเทศ สารสนเทศเป็นองค์ประกอบหรือเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ถ้าประชากรในชาติรู้จักเลือกสารสนเทศที่มีคุณค่ามาปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีการทำงาน การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดก็จะทำให้สามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้มีส่วนร่วมช่วยพัฒนาประเทศในทางอ้อม สารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นต้องติดตามสารสนเทศอยู่เสมอเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีคุณค่ามาเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน ฯลฯ ให้บรรลุวัตถุประสงค์

ส่วนตน ก่อความเจริญต่อส่วนรวม

3. บทบาทด้านการพาณิชย์ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ความรู้และข้อมูลมีมากขึ้น การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจจะรุนแรง การแสวงหาความรู้และข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์วิจัยอยู่เสมอเป็นเรื่องจำเป็น ยิ่ง เพราะใครมีข้อมูลที่แม่นยำกว่า ทันสมัยกว่าจะเป็นฝ่ายได้เปรียบในการพาณิชย์และสามารถควบคุมเศรษฐกิจไว้ในมือ กระทรวงพาณิชย์เห็นความสำคัญของสารสนเทศดังกล่าว จึงถือเป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงที่จะต้องกระจายสารสนเทศทางด้านพาณิชย์อย่างสม่ำเสมอ โดยตั้งงบประมาณเพื่อติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์จัดเก็บข้อมูลบริการพ่อค้า นักธุรกิจ ตลอดจนเกษตรกรทางด้านสถาบันธุรกิจเอกชน ทั้งบริษัท ห้างร้าน ธนาคาร ฯลฯ ต่างก็ดำเนินการให้ได้สารสนเทศภายในองค์กรที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการ และภายนอกองค์กรเพื่อให้สามารถเอาชนะคู่แข่งและอยู่ร่วมกับทุกสถาบันได้เป็นอย่างดี

4. บทบาททางการศึกษา มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยต่างก็แสวงหาความรู้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการดำรงชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกัน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทุกสังคมล้วนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และการแสวงหาความรู้ดังกล่าว จึงมีการจัดตั้งสถานศึกษาระดับต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดตั้งห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ฯลฯ ในสถาบันการศึกษาในองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งจัดเก็บ รวบรวมข้อมูล จัดระบบ และให้บริการสารสนเทศที่มีคุณค่าต่อการศึกษา การปฏิบัติงาน และเอื้อประโยชน์ในการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นองค์กรที่มีหน้าที่บริการดังกล่าวของแต่ละประเทศ ต่างก็รวบรวมสารสนเทศทุกชนิด รวมทั้งผลิตสารสนเทศเพื่อการศึกษาของคนในประเทศเป็นหลัก มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนสารสนเทศกันระหว่างสถาบัน ระหว่างประเทศ เพื่อการแพร่กระจายและแสวงหาสารสนเทศที่มีคุณค่าได้อย่างกว้างขวางโดยไม่จำกัดจำนวนผู้ใช้ ระยะเวลา และสถานที่ ทำให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัย ถูกต้อง ครบถ้วน ทันการณ์ อันก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. บทบาทด้านการเมืองการปกครอง ปัจจุบันสารสนเทศแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั่วถึง หลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา ทำให้ประชากรของแต่ละประเทศมีโอกาสรับทราบ เปรียบเทียบจนเกิดความเข้าใจระบอบการปกครอง นโยบายการบริหาร และสภาพปัญหาของแต่ละประเทศทั่วโลก ทำให้เกิดความสำนึกที่ดี ความรับผิดชอบ และพัฒนาการทางการเมือง การปกครอง รัฐบาลเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงสนับสนุนให้ประชาชนได้รับสารสนเทศด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายการบริหารบ้านเมืองจากรัฐบาล โดยการให้แต่ละจังหวัดจัดตั้งศูนย์ข้อมูลของ

จังหวัด เพื่อเป็นคลังข้อมูลพื้นฐาน พร้อมทั้งพยายามให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเปรียบเทียบข้อมูลและได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง

6. บทบาทด้านอุตสาหกรรม ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มักจะมีพื้นฐานมาจากความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม ทุกประเทศต่างก็พยายามสร้างความเจริญด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม สิ่งที่มีค่าสูงสุดของการอุตสาหกรรมคือวิทยาการและเทคโนโลยีการผลิต ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีจึงได้เปรียบประเทศที่มีเพียงวัตถุดิบ สารสนเทศทางวิทยาการและเทคโนโลยี จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการทั้งหลายจึงพยายามแสวงหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านวิทยาการการผลิต เทคโนโลยีหลายประเทศจึงพยายามพัฒนาให้สามารถรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผู้มีความสามารถ แล้วรวบรวมสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมและประเทศได้อย่างเต็มที่ เช่น ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ให้บริการสารสนเทศเพื่อการวิจัย ต้นแบบออกมาให้เอกชนนำไปผลิต ฯลฯ เป็นต้น

7. บทบาทด้านวัฒนธรรม สังคมตั้งแต่สมัยโบราณจนปัจจุบันอาศัยสารสนเทศในรูปแบบของการบันทึกในวัสดุต่าง ๆ เช่น ผนังถ้ำ ศิลปะจารึก หนังสืตวิ ผ้าไหม ก้อนดินเหนียว หนังสืวารสาร หนังสืพิมพ์ เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนโสตทัศนวัสดุ เป็นสื่อในการอนุรักษ์ สืบทอด ถ่ายทอด สภาพสังคมและวัฒนธรรม สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน ประเทศชาติ ทำให้ประชาชนในชุมชนหรือในประเทศชาติ ตระหนักในศักดิ์ศรีของชุมชน ของประเทศยังผลให้เกิดความภูมิใจ ความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคง สารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนแต่ละประเทศมีมากมาย แต่ส่วนใหญ่จะปรากฏรูปแบบของข้อมูลดิบ จึงเป็นหน้าที่ของนักสารสนเทศร่วมสมัยจะต้องช่วยกันเก็บ สะสม รวบรวมแล้วนำมาปรับปรุงจัดระบบให้เป็นสารสนเทศที่มีคุณค่า สามารถอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมที่ดิงามให้แก่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อให้วัฒนธรรมมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจของประชาชน มีส่วนเกื้อกูลในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนในสังคมและประเทศชาติมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ในด้านการศึกษา การดำรงชีวิตของมนุษย์ และการพัฒนาประเทศ สารสนเทศมีประโยชน์ ดังต่อไปนี้ (เฟื่องฟ้า บุญถนอม, 2542, หน้า 3)

1. ด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สารสนเทศมีความสำคัญในฐานะที่เป็นข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ทั้งมีผู้เรียนและผู้สอนในสาขาวิชาต่าง ๆ

2. ด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย สารสนเทศช่วยให้มนุษย์มีความรู้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพ มีส่วนช่วยให้สามารถศึกษาค้นคว้าสารสนเทศเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม และก่อให้เกิดมีสารสนเทศใหม่ ตลอดจนการสร้างสรรคความรู้ใหม่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี

3. ด้านการตัดสินใจ ผู้ที่มีสารสนเทศมากย่อมสามารถตัดสินใจได้ดี ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ และผิดพลาดน้อยที่สุด

4. ด้านความสามารถในการเผชิญปัญหา สารสนเทศช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ถูกต้องและไม่เกิดปัญหาใหม่

5. ด้านศิลปวัฒนธรรม สารสนเทศช่วยให้มีความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษยชาติ มีการอนุรักษ์ ถ่ายทอดและสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาจิตใจของคน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

6. ด้านความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี สารสนเทศก่อให้เกิดการพัฒนาวิทยาการและเทคโนโลยีอันเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ เนื่องจากสังคมมนุษย์มีการเผยแพร่ ผลิต และถ่ายทอดสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่อเนื่องเสมอมา

7. ด้านการพัฒนาประเทศ สารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศทุกด้าน เช่น การเมืองการปกครอง การพาณิชย์ สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น

อัมพร นามเหลา (2542, หน้า 10) กล่าวถึงความสำคัญของสารสนเทศว่า สารสนเทศเป็นรากฐานอันจำเป็นสำหรับความก้าวหน้าของอารยธรรมและสังคม เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ หรือการใช้ทรัพยากร เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการตัดสินใจ มีความสำคัญต่อรัฐบาล วงการธุรกิจ การศึกษาวิจัย ต่อนักวิชาการสาขาต่าง ๆ และบุคคลทั่วไป ดังนี้

1. รัฐบาลต้องการสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการวินิจฉัย สั่งการ และวางแผนงานเพื่อพัฒนาประเทศ

2. วงการธุรกิจ สารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานประจำวันของโลกธุรกิจ และวงการอาชีพ ช่วยในการตัดสินใจ การปฏิบัติงานประจำวัน การวางแผน การคาดการณ์สำหรับอนาคต

3. วงการศึกษาและวิจัย สารสนเทศเป็นปัจจัยพื้นฐาน ช่วยพัฒนาความรู้ ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และเป็นปัจจัยพื้นฐานของการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัยของนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย

4. บุคคลทั่วไปต้องการสารสนเทศเพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพ การศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่สนใจ และเพื่อความบันเทิง เป็นต้น

นนทพล นิยมสมบุรณ์ (2543, หน้า 40) กล่าวว่า สารสนเทศมีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้งผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ สารสนเทศหมายความถึงสารสนเทศทั้งจากแหล่งภายในและแหล่งภายนอก ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ โดยเฉพาะสารสนเทศที่มีลักษณะเป็นสิ่งบอกเหตุประกอบการพิจารณาสั่งการ ส่วนผู้ปฏิบัติมักใช้สารสนเทศที่ออกมาจากฝ่ายบริหารเป็นเครื่องชี้้นำการปฏิบัติหน้าที่

ลานนา ดวงสิงห์ (2543, หน้า 156) กล่าวว่า สารสนเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับภาคเอกชนนั้น สารสนเทศจัดว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเช่นเดียวกับงบประมาณ บุคลากร ที่ดิน-สิ่งก่อสร้าง อันเป็นสถานที่ดำเนินงาน ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักรและเครื่องใช้ในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อก้าวเข้าสู่ปี ค.ศ.2000 รูปแบบของธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์จะเป็นการตลาดไร้พรมแดน คู่ค้าและคู่แข่งไม่จำกัดวงเฉพาะภายในท้องถิ่นเช่นที่เป็นมาในอดีต การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพสูง สารสนเทศจึงเป็นปัจจัยที่จะทำให้เกิดความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ของการแข่งขันในการบริหารองค์กร ผู้บริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูงและประสบความสำเร็จในการบริหารงาน คือ ผู้บริหารที่สามารถใช้ทรัพยากรหลัก 4 ประการ อันได้แก่ เงิน (money) วัสดุและครุภัณฑ์ (materials) บุคลากร (people) และสารสนเทศ (information) ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของสารสนเทศ (information age) เช่นปัจจุบันนี้ สารสนเทศเป็นปัจจัยกำหนดความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ ความสะดวกในการบริการของภาครัฐ ตลอดจนความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น การตัดสินใจของผู้บริหารจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกสถานประกอบการ กล่าวโดยสรุป สารสนเทศมีความสำคัญต่อทุกคนในสังคม และมีบทบาทที่สำคัญต่อการบริหารและพัฒนาประเทศในทุกด้าน จึงอาจกล่าวได้ว่า สารสนเทศจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรหนึ่งที่มีค่าเช่นเดียวกับทรัพยากรเงิน วัสดุครุภัณฑ์ และบุคลากร นอกจากนี้ สารสนเทศยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ โดยผู้ประกอบการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และขยายธุรกิจ ตามที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า สารสนเทศมีบทบาทต่อสังคมไทยแทบทุกด้าน โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนจะต้องพึ่งพาข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งกันและกัน หากบุคคลใดละเลยต่อสารสนเทศก็ย่อมจะก้าวไม่ทันต่อการพัฒนาของสังคม ที่ส่วนใหญ่มักจะเรียกกันว่า “สังคมสารสนเทศ” หรือ “สังคมยุคข่าวสาร” เช่นในปัจจุบัน

3. คุณลักษณะของสารสนเทศ

อนุภาพ ธิรลภ (2534, หน้า 15) ได้กล่าวถึงปัจจัย 4 ประการ ที่มีผลต่อคุณค่าของสารสนเทศ ไว้ดังนี้

1. เวลา สารสนเทศที่ทันต่อเหตุการณ์ในขณะนั้นย่อมมีคุณค่าในการใช้ประโยชน์ของผู้ใช้มากกว่าสารสนเทศที่ช้าเกินไป เช่น ข่าวจากหนังสือพิมพ์ และตัวเลขการซื้อขายหลักทรัพย์ เป็นต้น
2. ความถูกต้อง สารสนเทศที่มีความถูกต้องจะให้คุณค่าในแง่ของความน่าเชื่อถือ หากมีสารสนเทศที่รวดเร็วแต่ไม่มีความถูกต้องก็อาจเป็นสารสนเทศที่ไม่มีคุณค่าก็ได้
3. ความครบถ้วนสมบูรณ์ สารสนเทศที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่มีการบิดเบือน ย่อมเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่า เพราะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสมบูรณ์และมั่นใจ
4. ความต่อเนื่อง สารสนเทศที่มีคุณค่าในอีกลักษณะหนึ่งนั้น ต้องเป็นสารสนเทศที่มีความต่อเนื่องของข้อมูล เป็นเนื้อหาเดียวกัน ไม่กระจัดกระจาย หากสารสนเทศใดขาดความต่อเนื่องของข้อมูลแล้ว คุณค่าของสารสนเทศนั้นก็จะน้อยลงทันที

คุณลักษณะของสารสนเทศที่ควรขีด มาลัยวงศ์ (2536, หน้า 86) กล่าวไว้ดังนี้

1. มีความถูกต้องแม่นยำ (accuracy) ข้อมูลที่ได้รับนั้นจะต้องไม่มีความผิดพลาดซึ่งจะมีผลต่อการใช้สารสนเทศของผู้บริหารในการตัดสินใจผิดพลาดตามไปด้วย
2. มีความสมบูรณ์ (completeness) สารสนเทศที่ให้บริการนั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริงและครบถ้วนสมบูรณ์ภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้
3. มีความเชื่อถือ (reliability) สารสนเทศนั้นจะต้องมีความน่าเชื่อถือ ทั้งในด้านข้อมูลและวิธีการจัดเก็บรวบรวม
4. ใช้ได้ทันเวลา (timeliness) สารสนเทศนั้นต้องใหม่เป็นปัจจุบัน หรือทันต่อเหตุการณ์ จึงจะสามารถสนับสนุนการตัดสินใจที่ทันเวลาได้
5. มีความเกี่ยวข้อง (relevance) สารสนเทศที่รวบรวมไว้ต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน สามารถนำไปตัดสินใจได้รอบคอบขึ้น
6. สะดวกต่อการใช้ (friendly) สารสนเทศที่รวบรวมไว้จะต้องมีระบบการจัดเก็บที่ง่ายต่อการค้นคืน
7. สามารถตรวจสอบได้ (verifiability) สารสนเทศที่ดีนั้นจะต้องสามารถตรวจสอบความถูกต้องตามความเป็นจริงได้

นนทพล นิมสมบุญ (2543, หน้า 41) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของสารสนเทศที่ดี ซึ่งทุกองค์ควรจัดให้มีและใช้ประกอบการตัดสินใจ ดังนี้

1. ความเหมาะสมกับการใช้ หมายถึง สารสนเทศบรรจุเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ
2. ความถูกต้องสมบูรณ์ หมายถึง สารสนเทศที่สะท้อนผลตามความเป็นจริง และมีรายละเอียดที่จำเป็นครบถ้วน
3. ความเป็นปัจจุบัน หมายถึง สารสนเทศที่ให้ตัวเลขและข้อเท็จจริงล่าสุดหรือใกล้เคียงวันที่ใช้ตัดสินใจได้มากที่สุด
4. ความทันเวลา หมายถึง จัดทำสารสนเทศอย่างรวดเร็วเพื่อให้ผู้ตัดสินใจได้รับทันเวลาที่ต้องการใช้สารสนเทศนั้น
5. ความสะดวกในการเข้าถึง หมายถึง ความยากง่ายในการเข้าถึงสารสนเทศ ซึ่งสำหรับผู้ที่มีอำนาจเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และมีระบบรักษาความปลอดภัยมิให้ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าถึงสารสนเทศได้

จากที่กล่าวมาจึงสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะของสารสนเทศที่ดี ได้แก่ ต้องมีความถูกต้องสมบูรณ์ เชื่อถือได้ เป็นปัจจุบัน ทันเวลา สะดวกต่อการใช้ และสามารถตรวจสอบได้

4. ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ

ทรัพยากรสารสนเทศสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ จำแนกตามรูปลักษณ์ และจำแนกตามสื่อที่ใช้บันทึก ดังนี้

4.1 ทรัพยากรสารสนเทศจำแนกตามรูปลักษณ์ เป็นการจำแนกสารสนเทศโดยพิจารณาจากรูปลักษณ์ที่ปรากฏแก่สายตา แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

4.1.1 วัสดุตีพิมพ์ (printed materials) หมายถึง สิ่งพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม หรือเป็นแผ่น โดยใช้ตัวอักษร ตัวเลข สัญลักษณ์ และรหัสในการสื่อความหมาย สิ่งพิมพ์หรือสิ่งตีพิมพ์จำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

4.1.1.1 หนังสือ (book) หมายถึง สิ่งตีพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม มีเนื้อหาสาระเป็นเรื่องเดียวกันทั้งเล่มหรืออาจมีหลายเรื่องก็ได้ หนังสือแบ่งออกเป็น

4.1.1.1.1 หนังสือสารคดี (non-fiction) หมายถึง หนังสือที่ให้เนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นวิชาการหรือกึ่งวิชาการได้แก่

4.1.1.1.2 หนังสือความรู้ทั่วไป (general book) เป็นหนังสือที่เสนอเนื้อหาข้อมูลความรู้ในเรื่องทั่ว ๆ ไป

4.1.1.1.3 หนังสือแบบเรียน (school book) เป็นหนังสือตามหลักสูตรที่ใช้สำหรับการเรียนตามระดับชั้นต่าง ๆ ในโรงเรียน

4.1.1.1.4 หนังสือตำรา(text book) เป็นหนังสือที่เป็นแบบแผนว่าด้วยหลักวิชาการต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ตามหลักสูตร

4.1.1.1.5 หนังสืออ่านประกอบ (external reading) เป็นหนังสือที่ใช้สำหรับอ่านเสริม หรืออ่านประกอบในหลักสูตรแต่ไม่ใช่หนังสือตำรา

4.1.1.1.6 หนังสืออ้างอิง (reference book) เป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้จริง ใช้สำหรับการค้นคว้าเพียงบางส่วนที่ต้องการคำตอบ ไม่ต้องอ่านทั้งเล่ม มักใช้ในห้องสมุดเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ยืมออกข้างนอก เช่น พจนานุกรม สารานุกรม หนังสือรายปี นามานุกรม อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ อักษรานุกรมชีวประวัติ สิ่งพิมพ์รัฐบาล บรรณานุกรม

4.1.1.1.7 หนังสือวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ (thesis or dissertation) เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นจากผลการศึกษาค้นคว้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เรียกว่า "thesis" หรือระดับปริญญาเอก เรียกว่า "dissertation"

4.1.1.1.8 หนังสือหลักสูตร คู่มือครู ประมวลผลการสอนหรือโครงการสอน (curriculum laboratory) เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ หรือมีเนื้อหาสำหรับใช้เป็นหนังสือคู่มือครู

4.1.1.1.9 สิ่งพิมพ์รัฐบาล (government publication) เป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศและสถาบันต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ผลงานของหน่วยงานและเผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มีลักษณะเนื้อหาเป็นรายงานประจำปี รายงานการวิจัย รายงานการประชุม สถิติ เป็นต้น โดยจัดทำออกมาในลักษณะที่เป็นรูปเล่ม วารสาร จุลสาร เอกสาร แผ่นพับและโสตทัศนวัสดุ

4.1.1.1.10 หนังสือบันเทิงคดี (fiction) หมายถึง หนังสือที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ได้แก่ นวนิยาย นิทาน

4.1.1.2 วารสาร (journal or periodical or magazine) หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกัน ภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกัน เนื้อหาภายในเล่มประกอบด้วย เรื่องราว ต่าง ๆ หลายเรื่อง อาจเป็นเรื่องในสาขาวิชาเดียวกันหรือต่างสาขาวิชา รวมอยู่ในฉบับเดียวกัน มีผู้เขียนเรื่องหลายคน เรื่องที่ปรากฏในวารสารอาจจบภายในฉบับหรือต้องติดตามไปหลาย ๆ ฉบับ วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีความสำคัญในแง่ของการเสนอข้อมูลที่ทันสมัย และใหม่กว่าหนังสือ เนื่องจากมีการผลิตออกเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอ กำหนดออกของวารสาร ได้แก่ รายสัปดาห์

(weekly) รายปักษ์ (bi-weekly or semi-monthly) รายเดือน (monthly) ราย 2 เดือน (bi-monthly) ราย 3 เดือน (quarterly) รายปี (annual or annual) เป็นต้น วารสารสามารถจำแนกได้ดังนี้

4.1.1.2.1 วารสารวิชาการ (journal or periodical) เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอเนื้อหาสาระในลักษณะบทความในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งหรือหลายสาขาวิชาก็ได้ จัดทำโดยสถาบันองค์การ หน่วยงานวิชาชีพในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง มุ่งจัดทำเพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความรู้ ทันท่องความก้าวหน้าทางวิชาการและทันต่อเหตุการณ์ของโลก เช่น วารสารคหกรรมศาสตร์ วารสารภาษาและวรรณคดี วารสารอักษรศาสตร์ เป็นต้น

4.1.1.2.2 วารสารกึ่งวิชาการหรือวารสารเชิงวิจารณ์ (review journal) เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอเนื้อหาหรือข้อมูลข่าวสารในเชิงวิจารณ์หรือเชิงวิชาการผสมเรื่องทั่วไป เรื่องราวที่น่าสนใจส่วนใหญ่ได้แก่ ข่าวสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและมีคอลัมน์เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด เช่น มติชนรายสัปดาห์ สยามรัฐรายสัปดาห์ ศิลปวัฒนธรรม สารคดี เป็นต้น

4.1.1.2.3 วารสารบันเทิง (magazine) เป็นวารสารที่มีเนื้อหาสาระเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินและความบันเทิงเป็นหลัก เช่น ดาราภาพยนตร์ ภาพยนตร์บันเทิง แพรว กุลสตรี ชวีญเรือน ดิฉัน เป็นต้น

4.1.1.3 หนังสือพิมพ์ (newspaper) หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในปัจจุบัน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีกำหนดออกรายวัน หรือรายสัปดาห์ เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ อาจมีการเสนอบทความ ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ทางวิชาการตลอดจนสารคดี กีฬา นวนิยาย เรื่องเบ็ดเตล็ด โฆษณา แจ้งความ มีลักษณะเป็นสิ่งพิมพ์ขนาด 16" X 22" เรียงซ้อนกันโดยไม่มีการเย็บเล่ม หนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็น

4.1.1.3.1 หนังสือพิมพ์คุณภาพ (quality newspaper) หมายถึงหนังสือพิมพ์ที่เสนอข้อมูล บทความ ความคิดเห็นทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาหนักแน่น ข่าวสารเจาะลึก ก่อให้เกิดความคิด

4.1.1.3.2 หนังสือพิมพ์ปริมาณหรือหนังสือพิมพ์ประชานิยม (popular newspaper) หมายถึงหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวธรรมดาไม่ลึกซึ้ง เสนอความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ทั่วไปซึ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน อาจมีบทความสารคดีและนวนิยายปรากฏในเล่มด้วย มักเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีปริมาณการจำหน่ายสูง

4.1.1.3.3 จุลสารหรืออนุสาร (pamphlet) หมายถึง สิ่งพิมพ์ขนาดเล็กที่เสนอเนื้อหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีลักษณะทั้งที่เย็บเป็นเล่ม วางพับซ้อนหรือแผ่นพับ โดยทั่วไปจะมี

จำนวนหน้าไม่เกิน 60 หน้า จุลสารอาจจัดทำโดยหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานธุรกิจ สถาบันและองค์กรต่าง ๆ

4.1.1.3.4 กฤตภาค (clipping) เป็นการนำข่าว ภาพ หรือบทความจากวารสาร หรือหนังสือพิมพ์มาฉีกลงบนกระดาษโดยมีการให้หัวเรื่องและบอกแหล่งที่มาของข้อมูล จำแนกใส่แฟ้มไว้เป็นเรื่อง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ใช้ในกรณีที่ห้องสมุดแห่งนั้นไม่ได้เก็บหนังสือพิมพ์ฉบับย้อนหลังไว้ หรือบางห้องสมุดที่มีวารสารแต่ไม่ได้ทำดรรชนีวารสารไว้ช่วยค้น อาจถ่ายสำเนาเอกสารสำหรับบทความที่สำคัญ ๆ มาจัดทำเป็นกฤตภาคไว้บริการได้

4.1.2 วัสดุไม่ตีพิมพ์ (non-print materials) หมายถึงวัสดุอื่นที่ไม่ใช่สิ่งตีพิมพ์บางครั้งเรียกว่า วัสดุทัศนวัสดุ (audio-visual materials) วัสดุไม่ตีพิมพ์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

4.1.2.1 วัสดุทัศนวัสดุ เป็นวัสดุที่บันทึกสารสนเทศไว้เวลาใช้ต้องใช้ร่วมกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ผู้ใช้จะได้ยินเสียงเพียงอย่างเดียว ได้แก่

4.1.2.1.1 แผ่นเสียง (discs) เป็นวัสดุที่มีลักษณะเป็นแผ่นกลม สามารถบันทึกเสียงลงไป และใช้เครื่องเล่นแผ่นเสียงเปิดฟังเสียงที่บันทึกไว้ได้ ส่วนใหญ่มักจะทำให้บันทึกเสียงประเภทเพลง และดนตรี นับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า และเพื่อความบันเทิง

4.1.2.1.2 แถบเสียง (phonotapes) เป็นวัสดุที่มีลักษณะเป็นแผ่นพลาสติกเคลือบสารแม่เหล็ก สามารถใช้เครื่องบันทึกเสียงลงบนแถบเสียงเปิดฟังเสียงที่บันทึกหรืออาจลบเสียงที่บันทึกไว้ได้โดยง่าย สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้ใช้นั้น เช่น เล่านิทาน ปาฐกถา สุนทรพจน์ ดนตรี เพลง พระธรรมเทศนา เป็นต้น

4.1.2.2 ทัศนวัสดุ (visual materials) เป็นวัสดุที่บันทึกสารสนเทศไว้ ผู้ใช้จะเห็นเพียงภาพอย่างเดียว ทัศนวัสดุบางอย่างจำเป็นต้องใช้ร่วมกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์เฉพาะ ได้แก่

4.1.2.2.1 ภาพนิ่ง (slides) เป็นภาพโปร่งแสงที่บันทึกไว้บนแผ่นฟิล์มหรือแผ่นกระจก อาจเป็นภาพขาวดำหรือภาพสี มีหลายขนาด แต่ที่นิยมใช้ทั่วไปจะมีขนาด 2" X 2" มีกรอบทำด้วยกระดาษแข็งหรือพลาสติก การใช้งานต้องร่วมกับเครื่องฉาย

4.1.2.2.2 ภาพโปร่งใสหรือแผ่นใส (transparencies) ใช้บันทึกข้อมูล ภาพสัญลักษณ์ โดยการเขียน การวาด ถ่ายสำเนา การพิมพ์ภาพ การลอกภาพลงบนแผ่นพลาสติกหรือแผ่นอะซีเตท การใช้งานต้องร่วมกับเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (overhead projector)

4.1.2.2.3 รูปภาพ (pictures) เป็นได้ทั้งภาพเขียน ภาพถ่ายและภาพพิมพ์ วัสดุลายเส้น หรือวัสดุกราฟิก (graphic materials) เป็นวัสดุที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงสัญลักษณ์หรือ ความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้สามารถเข้าใจข้อมูลได้ง่ายขึ้น ได้แก่ แผนภูมิ แผนสถิติ แผนภาพ ภาพโฆษณา

4.1.2.2.4 แผนภูมิ (charts) เป็นวัสดุที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือเรื่องราว โดยใช้สัญลักษณ์ ตัวเลข ตัวอักษร ได้แก่ แผนภูมิแบบตาราง แผนภูมิแบบต้นไม้ แผนภูมิแบบสายธาร แผนภูมิแบบเปรียบเทียบ

4.1.2.2.5 แผนสถิติ (graphs) เป็นวัสดุที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความสัมพันธ์เป็นตัวเลข หรือจำนวนของสิ่งต่าง ๆ โดยการแสดงการเปรียบเทียบ แสดงปริมาณหรือ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง สำหรับช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย รวดเร็วและถูกต้อง ได้แก่ แผนสถิติ แบบเส้น แบบกราฟ แบบแท่ง แบบวงกลม และแบบรูปภาพ

4.1.2.2.6 แผนภาพ (diagrams) เป็นวัสดุที่สร้างขึ้นเพื่อใช้แสดงโครงสร้าง หรือความสัมพันธ์ของโครงสร้าง ผังงาน กระบวนการ โดยใช้เส้นและสัญลักษณ์ มักจะมีคำบรรยายประกอบด้วย ได้แก่ แผนภาพทางเทคนิค แผนภาพกระบวนการ

4.1.2.2.7 ภาพโฆษณา (posters) เป็นวัสดุที่มีการออกแบบมาเป็นอย่างดี จัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารข้อมูลโดยใช้ภาพ คำ หรือข้อความประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อดึงดูดความสนใจ หรือจูงใจแก่ผู้พบเห็น

4.1.2.2.8 แผนที่และลูกโลก (maps and globes) เป็นการเขียนหรือปั้น โดยย่อส่วนพื้นดิน ภูเขา แม่น้ำ ผังทะเล และอื่น ๆ ด้วยการใช้อัตราส่วน แผนที่ทั้งแบบเป็นแผ่น หรือแบบแขวน (map) และแบบเล่ม (atlas) แผนที่และลูกโลกใช้ประโยชน์ในการการศึกษาวិชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการทหาร เป็นต้น

4.1.2.2.9 หุ่นจำลอง (models) เป็นวัสดุที่มีรูปแบบจำลองมาจากของจริง หรือวัสดุสามมิติที่สร้างขึ้นให้เหมือนของจริง บางประเภทเล็กกว่าของจริงเพื่อความสะดวกในการจัดเก็บและราคาถูก บางประเภทใหญ่กว่าของจริงเพื่อสะดวกในการศึกษา

4.1.2.2.10 ของจริง (real things) เป็นวัสดุที่นำมาจัดเก็บไว้บริการในห้องสมุด ใช้เพื่อการเรียนรู้และเกิดความคุ้นเคยเพราะได้ประสบด้วยตนเอง

4.1.2.2.11 ของตัวอย่าง เป็นวัสดุเพียงบางส่วนที่นำมาเป็นตัวอย่างหรือ ตัวแทน

4.1.2.2.12 วัสดุย่อส่วน เป็นวัสดุที่ย่อส่วนมาจากสิ่งตีพิมพ์โดยย่อส่วนให้มีขนาดเล็กลงหลาย ๆ เท่า บันทึกลงบนแผ่นฟิล์มหรือบัตรกระดาษแข็ง วัสดุย่อส่วนมีทั้งแบบโปร่งแสง และทึบแสง ได้แก่

4.1.2.2.12.1 ไมโครฟิล์ม (microfilms) เป็นม้วนฟิล์มที่บันทึกสารสนเทศโดยย่อขนาดให้เล็กจนไม่สามารถอ่านด้วยตาเปล่าได้ ไมโครฟิล์มแต่ละม้วนจะมีความยาวประมาณ 100 ฟุต และมีหลายขนาด แต่ขนาดที่นิยมใช้คือขนาด 16 ม.ม. และขนาด 35 ม.ม. เวลาใช้ต้องใช้เครื่องอ่านไมโครฟิล์มเพื่อขยายภาพ สามารถอ่านได้ที่ละหน้าตามต้องการเหมือนการอ่านหนังสือจากตัวเล่ม

4.1.2.2.12.2 ไมโครฟิช (microfiches) เป็นแผ่นฟิล์มที่มีขนาด 4" X 6" บรรจุสารสนเทศโดยย่อขนาดให้เล็กลง แผ่นฟิล์ม 1 แผ่น สามารถบรรจุสารสนเทศขนาด A4 ได้ประมาณ 60-80 หน้า เวลาใช้ต้องใช้กับเครื่องอ่านไมโครฟิช เพื่อขยายข้อความแต่ละหน้าให้เห็นชัดแล้วอ่านเช่นเดียวกับการอ่านจากหน้าหนังสือ

4.1.2.2.12.3 ไมโครการ์ด (micro cards) เป็นวัสดุย่อส่วนลงในฟิล์มแล้วอัดลงในกระดาษอัดภาพทึบแสง ขนาด 3" X 5" และขนาด 4" X 6" ไม่สามารถถ่ายสำเนาได้

4.1.2.2.12.4 ไมโครพริ้นท์ (micro prints) ทำจากไมโครฟิช คือ นำไมโครฟิชไปพิมพ์ออกมาเหมือนกับการอัดรูปนำมาอ่านด้วยการขยายตัวกล้องขยายแต่ไม่เป็นที่นิยมเพราะไม่สะดวกต่อการใช้งาน

4.1.2.2.12.5 ไมโครแจ็กเก็ต (microjackets) เป็นไมโครฟิล์มแบบม้วนที่ตัดเป็นแผ่นยาวประมาณ 8 นิ้ว สอดใส่ในช่องโปร่งแสง มีหลายขนาด แต่ขนาดที่นิยมคือ ขนาด 4" X 6" มีช่องบรรจุฟิล์มได้แถวละ 12 ภาพ จำนวน 5 แถว รวมบรรจุภาพย่อส่วนได้ 60 ภาพ

4.1.2.2.12.6 อเพอร์เจอร์การ์ด (aperture cards) เป็นบัตรแข็งรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีช่องพลาสติกสำหรับสอดแผ่นฟิล์มที่บันทึกสารสนเทศซึ่งย่อส่วนให้มีขนาดเล็กลงโดยเป็นแผ่นฟิล์มที่ละกรอบหรือหลายกรอบ

4.1.3 สื่อทัศนวัสดุ (audio-visual materials) เป็นวัสดุที่ใช้งานร่วมกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์เฉพาะ ผู้ใช้จะได้เห็นภาพและได้ยินเสียงพร้อมกันด้วยได้แก่

4.1.3.1 ภาพยนตร์ (motion pictures) เป็นการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและเสียงของเหตุการณ์จริงลงบนฟิล์มภาพยนตร์ ซึ่งมีทั้งบรรจุอยู่ในล้อโลหะ (reel films) หรือบรรจุอยู่ในตลับ (film loops) มีขนาดต่าง ๆ เช่น 8 ม.ม. 16 ม.ม. 70 ม.ม. เป็นต้น

4.1.3.2 วีดิทัศน์ (videotapes) เทปบันทึกภาพ หรือเทปโทรทัศน์ เป็นวัสดุที่บันทึกภาพและเสียงไว้ในเส้นเทปโดยสามารถลบและบันทึกใหม่หรือบันทึกซ้ำได้

4.1.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (electronic materials) หมายถึง ทรัพยากรสารสนเทศที่มี การผสมผสานเทคโนโลยีด้านการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศเข้าไว้ด้วยกันในสื่อบันทึกชนิดใหม่ มีรูปแบบเป็นจานแม่เหล็ก (diskette) หรือออปติคัลดิสก์ (optical disk) หรือแถบแม่เหล็ก (magnetic tape) ซึ่งหากต้องการสืบค้นข้อมูลให้ได้ตามต้องการจำเป็นต้องอาศัยเทคนิควิธีจากคอมพิวเตอร์หรือใช้ร่วมกับระบบสื่อสารโทรคมนาคมด้วย สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีหลายประเภท ดังนี้

4.1.4.1 ฐานข้อมูลซีดีรอม (Compact Disc Read Only Memory : CD-ROM database) เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมสารสนเทศ สามารถสืบค้นข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยการอ่านจากจอภาพ หรือพิมพ์ออกเป็นแผ่นกระดาษก็ได้ ฐานข้อมูลในรูปซีดีรอม จะใช้สื่อบันทึกเป็นแผ่นไฟเบอร์เคลือบด้วยสารโพลีคาร์บอเนต มีลักษณะกลม เส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 4.75 นิ้วหรือ 12 เซนติเมตร มีความจุประมาณ 650-700 MB สามารถเก็บข้อมูลได้เท่ากับใช้ดิสเกตต์ (diskette) ประมาณ 600 ล้านตัวอักษร ฐานข้อมูลซีดีรอมที่มีการผลิตและจำหน่ายโดยบริษัท หรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ฐานข้อมูล AGRICOLA, AGRIS, AIDS, CABS ผลิตโดยบริษัท Silver Platter ฐานข้อมูล DAO (Dissertation Abstracts on Disc) จำหน่ายโดยบริษัท UMI, A Bell & Howell Dialog on disc, LISA ผลิตโดยบริษัท Dialog Information Services, SCI (Science Citation Index) ผลิตโดยสถาบันชื่อ ISI (Institute for Scientific Information) นอกจากนี้ยังมีบริษัทหรือหน่วยงานจัดทำฐานข้อมูลซีดีรอม เพื่อจำหน่ายเป็นเรื่อง ๆ ตามความต้องการของผู้ใช้หรือห้องสมุดต่าง ๆ เป็นกรณีไป เช่น ฐานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลมติชน ผลิตโดย บริษัท มติชน จำกัด ฐานข้อมูลของศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี ผลิตโดย บริษัท ประสิทธิภาพคอมพิวเตอร์ แอนด์เทคโนโลยี จำกัด เป็นต้น

4.1.4.2 ฐานข้อมูลออนไลน์หรือฐานข้อมูลระบบเชื่อมต่อตรง (online database) เป็นฐานข้อมูลที่ใช้สามารถเข้าถึง (access) ข้อมูลของผู้ผลิตหรือแหล่งผลิตโดยการเชื่อมต่อตรง (online) ไปยังผู้จัดจำหน่าย (supplier or vendor) โดยอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์และระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ฐานข้อมูลออนไลน์บางฐานข้อมูล ผู้ผลิตอาจจัดทำใน 2 รูปแบบ คือ ฐานข้อมูลออนไลน์ และฐานข้อมูลซีดีรอม เช่น ฐานข้อมูล MEDLINE ฐานข้อมูล LIFE SCIENCE COLLECTION ฐานข้อมูล CARIS ฐานข้อมูล DAO ฐานข้อมูลABI/INFORM ฐานข้อมูล BIOSIS

PREVIEW เป็นต้น ข้อดีของการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ คือผู้ใช้จะได้ข้อมูลที่ใหม่และทันสมัย เนื่องจากผู้ผลิตหรือแหล่งผลิตได้มีการปรับปรุงข้อมูลอยู่ตลอดเวลา

4.1.4.3 ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดแบบพื้นฐาน (basic in-house database) เป็นฐานข้อมูลที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดนั้น ๆ เช่น ฐานข้อมูลหนังสือ ฐานข้อมูลวารสาร ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์และงานวิจัย ฐานข้อมูลโสตทัศนวัสดุ ฯลฯ

4.1.4.4 ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะสาขาวิชา(subject database) เป็นฐานข้อมูลเฉพาะด้านหรือเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะสาขาวิชาซึ่งห้องสมุดแห่งนั้นจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย เช่นฐานข้อมูล Solar Radiation ฐานข้อมูล Biogas Technology ฐานข้อมูลท้องถิ่น สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

4.1.4.5 วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (electronic journal) เป็นวารสารที่จัดทำและเผยแพร่ โดยใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้จัดทำหรือผู้ผลิตอาจจัดทำวารสารทั้งในลักษณะที่เป็นเล่มทำด้วยกระดาษและในลักษณะที่เป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านหรือห้องสมุดได้เลือกตามความต้องการ

4.1.4.6 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (electronic book) เป็นหนังสือที่จัดทำและเผยแพร่ โดยใช้คอมพิวเตอร์ มีลักษณะคล้ายหนังสือ สามารถเปิดอ่านได้ที่ละหน้าหรือหลาย ๆ หน้า จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล

4.1.4.7 สื่อประสม (multimedia) เป็นสื่อที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐานในการเสนอสารสนเทศหรือการผลิตเพื่อเสนอข้อมูลประเภทต่าง ๆ เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษร และเสียงในลักษณะสื่อหลายมิติ โดยที่ผู้ใช้มีการโต้ตอบกับสื่อโดยตรง เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน CAI (computer assisted instruction) หรือชุดการเรียนการสอน KIT

4.2. ทรัพยากรสารสนเทศจำแนกตามสื่อที่ใช้ในการบันทึก เป็นการจำแนกทรัพยากรสารสนเทศโดยพิจารณาสื่อหรือวัสดุที่ใช้บันทึกข้อมูลเป็นสำคัญ สื่อที่ใช้บันทึกจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

4.2.1 สื่อที่ใช้บันทึกประเภทกระดาษ สารสนเทศที่บันทึกข้อมูลลงบนแผ่นกระดาษ ได้แก่ หนังสือ วารสารหรือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ จุลสารหรือนุสาร รูปภาพ วัสดุย่อยส่วนบางประเภทและวัสดุกราฟิก

4.2.2 สื่อที่ใช้บันทึกประเภทแผ่นฟิล์ม สารสนเทศที่บันทึกข้อมูลลงบนแผ่นฟิล์มหรือม้วนฟิล์ม ได้แก่ ภาพนิ่ง หรือสไลด์ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ วัสดุย่อส่วนบางประเภท

4.2.3 สื่อที่ใช้บันทึกประเภทแผ่นพลาสติก สารสนเทศที่บันทึกข้อมูลลงบนแผ่นพลาสติก ได้แก่ ภาพโปร่งใส หรือแผ่นใส แผ่นเสียง

4.2.4 สื่อที่ใช้บันทึกประเภทสื่อพิเศษ สารสนเทศที่บันทึกข้อมูลลงบนสื่อพิเศษ ซึ่งอาจเป็นแผ่นไฟเบอร์ แถบแม่เหล็กหรือจานแม่เหล็ก ได้แก่ ฐานข้อมูลซีดีรอม และฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ จำแนกตามรูปลักษณะ เป็นการจำแนกทรัพยากรสารสนเทศโดยพิจารณาจากรูปลักษณะที่ปรากฏแก่สายตา เช่น วัสดุตีพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ และจำแนกตามวัสดุที่ใช้บันทึก เป็นการจำแนกทรัพยากรสารสนเทศโดยพิจารณาสื่อหรือวัสดุที่ใช้บันทึกข้อมูลเป็นสำคัญ เช่น สื่อที่ใช้บันทึกประเภทกระดาษ ประเภทแผ่นฟิล์ม ประเภทแผ่นพลาสติก และประเภทสื่อพิเศษ

5. แหล่งสารสนเทศ

เมื่อบุคคลตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศก็จะแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อหาคำตอบหรือเรื่องราวที่ต้องการรู้ สามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ซูติม่า สัจจามันท์ (2530, หน้า 159-167) แบ่งประเภทของแหล่งสารสนเทศเป็น 9 ประเภท ได้แก่

1. ห้องสมุด (libraries) เป็นสถานที่เก็บรักษา หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ต้นฉบับตัวเขียน สมุดข่อย โสตทัตศนวัสดุทุกชนิด ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่เป็นประโยชน์ในการเรียน การศึกษาค้นคว้า เป็นแหล่งที่มีวิธีการที่ทำให้ได้ความรู้ความกว้างขวางตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของแต่ละบุคคล ในปัจจุบันห้องสมุดได้ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงโดยการนำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถให้บริการสารสนเทศที่มีคุณค่า มีความหลากหลาย ให้ความสะดวก รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และทำให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ห้องสมุดสามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ห้องสมุดประชาชน หอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดเฉพาะ

2. ศูนย์เอกสารหรือศูนย์สารสนเทศ (document center or information center) เป็นแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการสารสนเทศเฉพาะเรื่องแก่ผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย

เพื่อประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัย เช่น ศูนย์เอกสารสาธารณะ ศูนย์เอกสารกึ่งสาธารณะ ศูนย์เอกสารส่วนบุคคล ศูนย์เอกสารภายใน ศูนย์เอกสารเฉพาะวิชา โดยจะมีรูปแบบและวิธีการดำเนินการต่างจากห้องสมุด คือ รวบรวมสารสนเทศที่เฉพาะขอบเขตวิชาแคบกว่าแต่ลึกซึ้งกว่าห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศจะเก็บเอกสารประเภทรายงานการวิจัย รายงานการประชุม สัมมนาที่เผยแพร่เฉพาะในวงจำกัด ศูนย์สารสนเทศมีการให้บริการแบบเข้าถึงตัวของผู้ใช้มากกว่าห้องสมุด เช่น บริการตอบคำถาม บริการคัดเลือกและเผยแพร่สารสนเทศ บริการแปล บริการข่าวสารทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการให้บริการ เช่น การนำคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการจัดเก็บ การสร้างฐานข้อมูลและการสืบค้นสารสนเทศ ดังนั้น บุคลากรของศูนย์สารสนเทศ จึงมักเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา มีความรู้เนื้อหาในสาขาวิชานั้น ซึ่งเรียกว่านักเอกสารสนเทศ (information specialist)

3. ศูนย์ข้อมูล (data center) เป็นหน่วยงานที่ผลิตและรวบรวมข้อมูลตัวเลข ข้อมูลดิบ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้ใช้อย่างมีระบบ นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูล ประเมินผลข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์แล้วนำข้อมูลนั้นไปให้บริการผู้ใช้ เช่น ศูนย์ข้อมูลพลังงานแห่งประเทศไทย สำนักงานพลังงานแห่งชาติ ศูนย์ข้อมูลธุรกิจหลักทรัพย์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ศูนย์ข้อมูลข่าวสารการตลาดของสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

4. หน่วยงานสถิติ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารงาน การวางแผนงาน โครงการวิเคราะห์ ประเมินผล ช่วยในการตัดสินใจของหน่วยงาน ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าวิจัยวิชาการในทุกแขนง ที่ต้องการอาศัยตัวเลข ข้อมูลสถิติเพื่อพิสูจน์ความจริง สมมติฐาน ซึ่งข้อมูลตัวเลขเหล่านี้มีความสำคัญต่อนักบริหาร นักวิชาการ นักการศึกษา นักวิจัย สามารถแบ่งประเภทของหน่วยงานสถิติได้ 5 ประเภท คือ

4.1 หน่วยงานสถิติที่ผลิตสถิติในรูปของผลพลอยได้จากสายงานบริหารจะกระจายในหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

4.2 หน่วยงานสถิติเฉพาะภายในกระทรวง ทบวง เช่น ศูนย์สถิติการพาณิชย์ ของกระทรวงพาณิชย์ กองสถิติกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

4.3 หน่วยงานสถิติขนาดใหญ่ จัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติงานสถิติโดยตรง คือ สำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อรับผิดชอบทางการกำกับดูแลสถิติของรัฐ ในการจัดทำสำมะโนครัว การสำรวจเชิงสถิติขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลสถิติพื้นฐานที่สำคัญต่อหน่วยงานต่าง ๆ

4.4 หน่วยงานประมวลผลข้อมูลสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หน่วยงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ศูนย์คอมพิวเตอร์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์สารสนเทศ เป็นต้น

4.5 สถาบันการศึกษาและวิชาการเฉพาะเรื่องที่มีหน่วยงานทางสถิติ ได้แก่ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นต้น

5. ศูนย์วิเคราะห์สารสนเทศ (information analysis center) ทำหน้าที่เลือกสรรประเมินค่า จัดเก็บและนำเสนอเอกสารเฉพาะวิชา ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่หรือเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย

6. ศูนย์แจกจ่ายศูนย์สารสนเทศ (clearing house) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมจัดเก็บหลักฐานต่าง ๆ เช่น ผลงานวิจัย รายงานการศึกษาวิจัย แล้วนำเอกสารที่รวบรวมไว้ให้บริการด้านการอ้างอิง เป็นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเอกสาร โดยอาจนำเสนอในรูปแบบของบรรณานุกรม ตรีชนี

7. ศูนย์แนะแหล่งสารสนเทศ (referral center) ให้บริการตอบคำถามแก่ผู้ใช้โดยการแนะนำผู้ใช้ไปยังแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ บริการต่าง ๆ ของสถาบัน สมาคม สถาบันวิจัย

8. หอจดหมายเหตุ (archives) เก็บรักษาจดหมายเหตุ อันได้แก่ เอกสารราชการ และเอกสารทางประวัติศาสตร์ เช่น ระเบียบข้อบังคับ บันทึก หนังสือโต้ตอบ รายงาน การพิมพ์ ภาพถ่าย เพื่อเป็นหลักฐานแสดงประวัติศาสตร์ ศูนย์สารสนเทศสามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอจดหมายเหตุส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น หอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัย หอจดหมายเหตุของวัดและสถาบันศาสนา หอจดหมายเหตุของสถาบันธุรกิจและอุตสาหกรรม

9. สถาบันบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ (commercial information agencies) หมายถึงการมีบุคคลหรือองค์กรทำหน้าที่รวบรวม จัดเก็บ ประมวลผล ประเมินค่า และเผยแพร่สารสนเทศตามความต้องการของลูกค้า เช่น จัดส่งเอกสาร การค้นสารสนเทศ บริการเขียนโครงร่าง การวิจัย การวิเคราะห์ตลาด เป็นการทำให้ประกอบธุรกิจและหวังผลกำไร

จูลี อูคูร์ตัน (2531, หน้า 1-6) ให้ความหมายของแหล่งสารสนเทศทางสังคมศาสตร์ว่า หมายถึง ศูนย์ข้อมูลทางสารสนเทศ แหล่งเกิดข้อมูลสารสนเทศ แหล่งผลิตสารสนเทศ โดยแบ่งประเภท ดังนี้

1. แหล่งศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศที่เป็นทางการ (formal resource) คือ ศูนย์รวมที่เป็นสิ่งพิมพ์ / สิ่งไม่ตีพิมพ์หรือโสตทัศนวัสดุ และศูนย์รวมที่เป็นสถานที่ ได้แก่ ห้องสมุด ศูนย์เอกสารสนเทศ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่รวมสารสนเทศเพื่อการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

2. แหล่งเกิดข้อมูลทางสารสนเทศ คือ ต้นตอที่ทำให้เกิดข้อมูล ได้แก่ หน่วยงานที่ปฏิบัติที่ทำให้เกิดการสะสมของสารสนเทศและนักสารสนเทศนำมาใช้และเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ โดยมีบุคคล (personal resource) ได้แก่ นักเขียน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ประมวลผลข้อมูล และเขียนข้อมูลออกมาเป็นตำรา เอกสารบทความ งานวิจัย เป็นต้น

3. แหล่งผลิตสารสนเทศ คือ หน่วยงานที่ผลิตสารสนเทศเพื่อการเผยแพร่ ได้แก่

3.1 หน่วยงานเอกชน เช่น สำนักพิมพ์ บริษัท มุลนิธิ สมาคม ซึ่งจัดพิมพ์สารสนเทศในรูปของสำนักพิมพ์ และจัดทำโสตทัศนวัสดุออกเผยแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการค้าและผลกำไร

3.2 หน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ ที่จัดพิมพ์ ผลงาน หรือรายงานและเอกสารต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่และให้ความรู้หน่วยงานองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การ UNESCO, ILO, WHO, FAO

3.3 หน่วยงานรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ที่มีสำนักงานตั้งภายในประเทศไทย เช่น British, USIS, Japan Information Service เป็นต้น

เชงและเฮอรันอน (Chen & Herson, 1982, pp. 52-53) ได้ศึกษาความต้องการสารสนเทศของประชาชนในเขตนิวยอร์กแลนด์ และได้จัดกลุ่มแหล่งสารสนเทศออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. บุคคล ได้แก่

1.1 ความคิดและประสบการณ์ของตัวเอง

1.2 เพื่อน เพื่อนบ้าน ญาติ

1.3 เพื่อนร่วมงาน

2. สถาบัน ได้แก่

2.1 คนที่ทำงานในร้านค้า บริษัท หรือในวงการธุรกิจ

2.2 บุคคลในวิชาชีพ เช่น หมอ ทนายความ

2.3 ผู้นำศาสนา

2.4 โรงเรียน

2.5 เจ้าหน้าที่ของรัฐ

2.6 ห้องสมุด

3. สื่อ ได้แก่

3.1 หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ

3.2 โทรทัศน์ วิทยุ

3.3 สมุดโทรศัพท์

3.4 สื่อในรูปแบบอื่น ๆ

สอดคล้องกับพิมพ์วิภา ไพ เปรมสมิทธิ์ (2533, หน้า 15-16) ที่ได้จำแนกแหล่งสารสนเทศออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. แหล่งสารสนเทศบุคคล ได้แก่ ประสบการณ์ ความคิดของตนเองไปจนถึงบุคคลอื่น ๆ ผู้แสวงหาสารสนเทศสามารถไปปรึกษาหารือ พบปะพูดคุย เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ เช่น ญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนเกษตรหรือเพื่อนร่วมอาชีพ สำหรับแหล่งสารสนเทศบุคคลนี้มักจะถูกถือว่าเป็นแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการ

2. แหล่งสารสนเทศสถาบัน ได้แก่ ผู้ที่ทำงานบริษัทร้านค้า (เช่น ผู้จัดการฝ่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง) พระ ครู ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ฯลฯ) บุคคลเฉพาะอาชีพ (เช่น หมอ ทนายความ ช่าง ฯลฯ) ธนาคาร สำนักงานเกษตร ห้องสมุดและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แหล่งสารสนเทศสถาบัน ถือว่าเป็นแหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ

3. แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์จากพัฒนาการของสารสนเทศนับตั้งแต่ยุคสารสนเทศที่ 1 จนถึงยุคปัจจุบันคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมได้เข้ามามีบทบาทต่อสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เป็นส่วนหนึ่งของแหล่งสารสนเทศดังที่ สุกานดา ดีโพธิ์กลางและคณะ (2542, หน้า 30) แบ่งประเภทของแหล่งสารสนเทศไว้ 4 ประเภท ได้แก่

3.1. ห้องสมุด เป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ ข่าวสาร ข้อมูล และได้ทำการจัดเก็บอย่างมีระบบ มีบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดเก็บและให้บริการสนเทศโดยพิจารณาประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

3.2 สถาบันบริการสนเทศที่เรียกชื่ออื่น ๆ แหล่งสารสนเทศที่สามารถค้นคว้าสารสนเทศที่ลึกซึ้ง เฉพาะสาขาวิชา ได้แก่ ศูนย์สนเทศ ศูนย์สารสนเทศ หรือศูนย์เอกสาร มักจะตั้งอยู่ในสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชานั้น ๆ

3.3 แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา เป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญ เพราะถ้าเราทราบผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสามารถพิจารณาหาสารสนเทศพื้นฐานเกี่ยวกับบุคคลนั้น ๆ ได้จากหนังสืออ้างอิงประเภทชีวประวัติ นามานุกรม เช่น ทำเนียบทรัพยากรบุคคลด้านการจัดการ 100 นักธุรกิจชั้นนำ who' who in Thailand วารสารวิชาการในแต่ละสาขาวิชา เช่น การเงินการธนาคาร วารสารธุรกิจผู้นำ วารสาร business review เป็นต้น

4. หน่วยงานคอมพิวเตอร์ หน่วยงานคอมพิวเตอร์เป็นแหล่งสารสนเทศประเภทหนึ่งที่สามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างกว้างขวางทุกสาขาวิชา เพียงแต่มีเครื่องคอมพิวเตอร์

ต่อเชื่อมเข้ากับเครือข่าย ผู้ใช้ก็จะได้รับความสะดวกสบายในการค้นหาสารสนเทศ โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปห้องสมุดหรือสถาบันบริการสารสนเทศที่อยู่ห่างไกล

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศประกอบด้วยแหล่งสารสนเทศที่เป็นห้องสมุด สถาบันบริการสารสนเทศต่าง ๆ แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล ตลอดจนช่างงานคอมพิวเตอร์

สารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ

1. ความสำคัญของสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ

สารสนเทศเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจดำเนินธุรกิจได้เป็นอย่างดี นักธุรกิจที่ดีมีความคิดก้าวหน้าต้องการใช้สารสนเทศในการดำเนินงานธุรกิจและอุตสาหกรรมต่าง ๆ แม้กระทั่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนักธุรกิจ เช่น ธนาคาร หรือบริษัทต้องมีแหล่งเก็บข้อมูลสำหรับการค้นคว้า มีการวิจัยเพื่อรวบรวมสารสนเทศเสนอให้ฝ่ายบริหารระดับสูงประกอบการพิจารณา ตัดสินใจดำเนินงาน

ครรชิต มาลัยวงศ์ (2536, หน้า 102-109) ได้พูดถึงสารสนเทศทางธุรกิจว่า เป็นข้อมูลการดำเนินงานที่ทางธุรกิจต้องใช้ ประกอบไปด้วย ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลดำเนินงาน หมายถึง ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ภายในของ บริษัท และหน่วยงาน เช่น ข้อมูลการผลิต การขายสินค้า การบริการ
2. ข้อมูลลูกค้า คือ ข้อมูลด้านการซื้อขายในการทำธุรกิจระหว่าง ลูกค้ากับบริษัท ข้อมูลลูกค้ามี 2 ลักษณะคือ ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและธุรกิจของลูกค้า
3. ข้อมูลคู่แข่งที่ช่วยให้ผู้บริหารระดับสูงทำหน้าที่ในการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น
4. ข้อมูลสภาพแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมืองด้านกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ วัฒนธรรม และความเชื่อ

ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ใกล้เคียงกับการจัดกลุ่มสารสนเทศทางธุรกิจ (business information) ซึ่งไรด์ส์ (Reid, 1986, pp. 51-64) ได้กล่าวไว้คือ

1. กลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับบริษัท ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. กลุ่มข้อมูลการตลาด
3. กลุ่มข้อมูลทางด้านอุตสาหกรรมและการผลิต
4. กลุ่มข้อมูลทางสถิติและการพยากรณ์
5. กลุ่มข้อมูลทางการเงิน
6. กลุ่มข้อมูลอื่น ๆ เช่น สมุดโทรศัพท์ ตารางเวลา

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สารสนเทศมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้การดำเนินงานในด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยข้อมูล การดำเนินงาน ข้อมูลลูกค้า ข้อมูลสภาพแวดล้อม ฯลฯ เพื่อสามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจได้เร็วขึ้น

2. สารสนเทศในสถานประกอบการ

การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจในปัจจุบันและอนาคต การรับสารสนเทศเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ สารสนเทศเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กร นโยบายและแผน ระบบและระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน ทรัพยากรการบริหาร ปัจจัยการผลิต บรรยากาศในการทำงาน และวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้บริหารสามารถสังเกตได้จากสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร และมีประโยชน์ให้ผู้บริหารเห็นจุดแข็งขององค์กร โดยพิจารณาจากความแตกต่างที่องค์กรมีเหมือนคู่แข่งหรือโดดเด่นในระบบของธุรกิจ ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้บริหารสามารถวางแผนดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจได้อย่างมั่นใจ และสามารถกำหนดทิศทางได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งเห็นจุดอ่อนขององค์กร ซึ่งจะทำให้องค์กรไม่เสียโอกาสของการเจริญเติบโตในระบบธุรกิจ

2.2 สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ สารสนเทศเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพปัจจัยต่าง ๆ ที่แวดล้อมอยู่ภายนอกองค์กร ซึ่งมีอิทธิพลต่อกิจกรรมและปัจจัยทั้งหลายภายในองค์กร โดยที่การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบจากปัจจัยภายนอกองค์กรได้ แต่ผลกระทบเหล่านั้นจะเป็นทั้งผลดีและผลเสียในเวลาเดียวกัน ผู้บริหารสามารถนำเอาผลดีมาปฏิบัติ และนำเอาผลเสียมาวิเคราะห์ปรับปรุงและหา แนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น โดยมองที่โอกาสและอุปสรรคหรือข้อจำกัดทางธุรกิจ ซึ่งจะทำให้องค์กรเห็นแนวทางที่จะก้าวไปในอนาคต รวมทั้งเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อความเป็นผู้นำบนถนนแห่งธุรกิจประเภทของ สารสนเทศภายนอกองค์กร ประกอบด้วย สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกองค์กร 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้ (สาทิพย์ ธรรมชีวีวงศ์, 2541, หน้า 16-17)

2.2.1 สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยด้านการดำเนินงาน ได้แก่ สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกองค์กร ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อองค์กร ดังนี้

2.2.1.1 ลูกค้า หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของหน่วยงานหรือบุคคลที่ซื้อสินค้าหรือบริการที่ผลิตโดยองค์กร ซึ่งมีความสำคัญเพราะว่า จะช่วยสร้างแนวความคิดในการปรับปรุง ผลิตภัณฑ์หรือบริการ เพื่อสร้างการยอมรับจากลูกค้า และเพื่อรักษาลูกค้าไว้

2.2.1.2 คู่แข่งขัน หมายถึง หน่วยงานหรือบุคคลที่อยู่ในองค์การอื่น ซึ่งเสนอสินค้าหรือบริการให้ลูกค้ากลุ่มเดียวกัน หรือใช้แหล่งการผลิตที่เป็นจำพวกเดียวกันกับที่องค์การใช้ อยู่ ผู้บริหารจะต้องดำเนินการในทุกเรื่องที่คู่แข่งกำลังดำเนินการอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของราคา ผลผลิต การให้บริการลูกค้า แหล่งวัตถุดิบ ฯลฯ

2.2.1.3 ผู้ขายวัตถุดิบ หมายถึง หน่วยงานหรือบุคคลผู้นำส่งทรัพยากร สำหรับป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตหรือบริการ ผู้ขายวัตถุดิบเป็นส่วนสำคัญมาก เพราะองค์การจะต้องมีแหล่งที่ส่งทรัพยากรให้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บริการลูกค้าได้อย่างสม่ำเสมอ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ขายวัตถุดิบจะสามารถช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายได้

2.2.1.4 แรงงาน หมายถึง บุคคลที่มีความพร้อมจะให้อำนาจไปทำงาน ซึ่งทักษะค่าจ้าง และอายุโดยเฉลี่ยของแรงงานจะมีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์การ และตลาดแรงงานจะมีผลกระทบต่อการบริหารงานขององค์การ

2.2.1.5 กฎระเบียบ หมายถึง กฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานรัฐบาล เจ้าหน้าที่และผู้ชำนาญการพิเศษที่จะสร้าง มีอิทธิพล หรือบังคับใช้แนวทางควบคุมทางกฎหมาย หรือนโยบายที่มีผลต่อกิจกรรมขององค์การ แม้ว่าปัจจัยทางการเมืองจะเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยภายนอกองค์การโดยทั่วไป แต่กฎระเบียบต่าง ๆ ที่นักการเมืองออกมาบังคับใช้ องค์การจัดเป็นปัจจัยด้านการดำเนินงานขององค์การ

2.2.1.6 หุ้นส่วน หมายถึง องค์การที่ดำเนินธุรกิจร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ จะส่งเสริมซึ่งกันและกันให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2 สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยโดยทั่วไป ได้แก่ สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกองค์การซึ่งจะมีอิทธิพลทั่วไปต่อองค์การ แต่จะเกี่ยวข้องกับแนวโน้มที่สำคัญซึ่งมีผลถึงเป้าหมายในระยะยาวขององค์การ และบางครั้งจะมีผลกระทบโดยตรง โดยส่งผลมาจากปัจจัยด้านการดำเนินงาน ปัจจัยโดยทั่วไป มีดังนี้

2.2.2.1 สังคม หมายถึง การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และคุณลักษณะทางประชากร เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล และมีอิทธิพลต่อความปรารถนาของบุคคลที่องค์การธุรกิจต่าง ๆ จะต้องพยายามผลิตสินค้าหรือบริการมาตอบสนอง

2.2.2.2 เศรษฐกิจ หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่หรือขาดแคลนและแนวโน้มทั่วไปของเศรษฐกิจที่มีผลต่อองค์การ เช่น งบประมาณของรัฐ รายได้ประชาชาติ ดุลการค้ากับต่างประเทศ

ประเทศ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ย อัตราการว่างงาน ภาวะการค้าและการผลิตทางอุตสาหกรรม และตลาดหุ้น เป็นต้น

2.2.2.3 การเมือง หมายถึง รัฐบาล นโยบายทางการเมือง กฎหมาย และสถาบันในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น รวมไปถึงจนถึงระเบียบข้อบังคับ ภาษีอากร การตัดสินใจทางกฎหมาย และนโยบายของพรรคการเมือง อิทธิพลทางการเมืองมีผลต่อบรรยากาศขององค์การธุรกิจ โดยเป็นตัวช่วยเหลือและส่งเสริมกิจการที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ นโยบายการเมืองของรัฐบาลในสมัยนั้น เช่น เมื่อประเทศไทยส่งเสริมการพัฒนาประเทศในแง่การลงทุนธุรกิจ รัฐบาลก็จัดตั้งให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน มีการลดหย่อนภาษีการนำเข้าของเครื่องมือ เครื่องจักร และวัตถุดิบ และเมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศก็กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการนี้

2.2.2.4 เทคโนโลยี หมายถึง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น การเกิดผลิตภัณฑ์ กระบวนการและวัสดุ รวมทั้งวิธีการทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ (ธงชัย สันติวงษ์, 2538, หน้า 98)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสารสนเทศที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินกิจการของสถานประกอบการประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ สารสนเทศเกี่ยวกับโครงสร้างของสถานประกอบการ นโยบายและแผน ระบบระเบียบและวิธีการปฏิบัติงาน ทรัพยากรบุคคล ปัจจัยการผลิต วัตถุดิบ บรรยากาศในการทำงาน และวัฒนธรรมภายในสถานประกอบการและปัจจัยภายนอก สถานประกอบการ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ สารสนเทศเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพปัจจัยต่าง ๆ ที่แวดล้อมอยู่ภายนอกสถานประกอบการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อกิจกรรมและปัจจัยต่าง ๆ ภายนอกสถานประกอบการ

3. แหล่งสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ

ชู (Choo, 1994, p. 26) ได้จำแนกแหล่งสารสนเทศเพื่อการอุตสาหกรรมและธุรกิจ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. แหล่งภายในองค์การ

1.1 แหล่งที่เป็นบุคคล ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา

1.2 แหล่งที่ไม่ใช่บุคคล ได้แก่ บันทึก/หนังสือเวียนภายใน รายงานการศึกษาห้องสมุดของบริษัท และบริการสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์

2 แหล่งภายนอกองค์การ

2.1 แหล่งที่เป็นบุคคล ได้แก่ ลูกค้า คู่แข่งขัน บุคคลในวิชาชีพ เพื่อนร่วมธุรกิจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2.2 แหล่งที่ไม่ใช่บุคคล ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล สื่อมวลชน สมาคมอุตสาหกรรม/การค้า และการประชุม/สัมมนา

สาทิพย์ ธรรมชีวีวงศ์ (2541, หน้า 20) จำแนกแหล่งสารสนเทศออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทบุคคล

1.1 บุคคลภายในองค์กร หมายถึง ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

1.2 บุคคลนอกองค์กร หมายถึง ลูกค้า คู่แข่งขัน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพต่าง ๆ ภายในนอกองค์กร เช่น นักเศรษฐศาสตร์ วิศวกร นักวิเคราะห์การเงิน เป็นต้น

2. ประเภทสื่อ

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสารวิชาการ รายงานการศึกษา/วิจัย รายงานการประชุม/สัมมนา และสิ่งพิมพ์รัฐบาล

2.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ/โทรทัศน์ ฐานข้อมูลที่หน่วยงานพัฒนาขึ้นเอง (inhouse database) ฐานข้อมูลออนไลน์ (online database) และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet)

3. ประเภทสถาบัน

3.1 หน่วยงานสารสนเทศภายในองค์กร หมายถึง หน่วยงานภายในบริษัทของผู้บริหาร ซึ่งทำหน้าที่จัดเก็บและให้บริการสารสนเทศ เช่น ห้องสมุด ศูนย์ข้อมูล ศูนย์เอกสาร ศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานรัฐบาล หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย และสมาคมอุตสาหกรรมหรือสมาคมวิชาชีพ

3.2 สถาบันบริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ (fee-based information services) หมายถึง หน่วยงานที่ดำเนินธุรกิจด้านการให้บริการหรือขาย หรือจัดหาสารสนเทศให้ได้ตามความต้องการของผู้บริหาร โดยคิดค่าบริการ

ในฐานะประเทศกำลังพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมสารสนเทศจึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ผู้ประกอบการจะต้องศึกษาถึงสารสนเทศต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งก่อนที่จะประกอบการอุตสาหกรรม รัฐบาลจำเป็นต้องหาวิธีการสนับสนุนให้นักธุรกิจและนักลงทุนได้สารสนเทศเพื่อประกอบการอุตสาหกรรม ยิ่งอุตสาหกรรมได้รับการพัฒนาให้ลงทุนมากเท่าใด ยิ่งต้องมีความ

จำเป็นต่อการเผยแพร่สารสนเทศนั้น ๆ ให้มากตามลำดับ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โครงการอุตสาหกรรมต่าง ๆ ล้วนแต่จะต้องรวบรวมสารสนเทศเพื่อมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ (จุมพจน์ วนิชกุล, 2532, หน้า 11)

กล่าวโดยสรุป แหล่งสารสนเทศเพื่อการอุตสาหกรรมและธุรกิจ แบ่งออกเป็น สารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยด้านการดำเนินงาน เช่น ลูกค้ำ คู่แข่งขัน ผู้ขายวัตถุดิบ หุ้นส่วน ฯลฯ และสารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยทั่วไป เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี

ความต้องการและการใช้สารสนเทศ

ผู้ใช้สารสนเทศแต่ละบุคคลและแต่ละกลุ่มมีความต้องการสารสนเทศและมีการใช้แหล่งสารสนเทศแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ (จิรวรรณ ภัคตีบุตร, 2533, หน้า 176)

1. ภารกิจทางด้านอาชีพและหน้าที่การงานของผู้ใช้ ความแตกต่างของบุคคลแต่ละกลุ่มอาชีพ และตำแหน่งหน้าที่การงานมีส่วนกำหนดลักษณะความต้องการสารสนเทศและการใช้แหล่งสารสนเทศเป็นอย่างมาก

1.1 หน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน เช่น ปฏิบัติงานในด้านการวิจัย การวางแผน การผลิต การบริหาร ผู้ใช้มักจะต้องการและใช้สารสนเทศแตกต่างกันไปตาม วัตถุประสงค์ของภาระหน้าที่การงานนั้น ๆ

1.2 สาขาวิชาที่ผู้ใช้ใช้ประกอบอาชีพและปฏิบัติงาน เช่น วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ย่อมต้องการสารสนเทศในสาขาของตน

1.3 ลักษณะและสภาพแวดล้อมของหน่วยงานต้นสังกัด มีผลต่อความต้องการสารสนเทศและการใช้แหล่งสารสนเทศของพนักงานแต่ละคน ถ้าเป็นบริษัทธุรกิจที่ทำการค้าในสาขาใดพนักงานจำเป็นต้องติดตามและรับข่าวสารสนเทศในสาขานั้นหรือสาขาใกล้เคียงที่เกี่ยวข้อง

2. คุณสมบัติส่วนตัวของผู้ใช้ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้ใช้เป็นส่วนสำคัญที่กำหนดความต้องการสารสนเทศและการใช้แหล่งสารสนเทศ เพราะเป็นพื้นฐานและความสนใจส่วนตัวของผู้ใช้แต่ละคน ประกอบด้วย

2.1 สาขาวิชาที่ผู้ใช้ได้ศึกษามา หรือผู้ใช้มีพื้นฐานหรือความสนใจในสาขาวิชานั้น หรือที่พัฒนาในภายหลัง สาขาวิชาเป็นสิ่งกำหนดความสนใจเบื้องต้นในการใช้หรือไม่ใช้สารสนเทศ ในขณะที่เดียวกันผู้ใช้มักจะสนใจค้นหาสารสนเทศที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาของตนทั้งโดยการได้รับการศึกษาอบรมมาในวิชานั้นหรือโดยความสนใจก็ตาม

2.2 ระดับการศึกษาของผู้ใช้ หมายถึง ความรู้ระดับต่าง ๆ เช่น ระดับวิชาชีพ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เป็นต้น ระดับการศึกษามีผลต่อพฤติกรรมการค้นหาและการใช้สารสนเทศ ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นอาจต้องการสารสนเทศในระดับที่ลึกซึ้งที่จะลึกเฉพาะวิชายิ่งขึ้น

2.3 สภาพแวดล้อมส่วนตัว เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม อายุและประสบการณ์ในการทำงานและความสนใจส่วนตัว ที่อาจมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของ ผู้ใช้สารสนเทศแต่ละบุคคลการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศ คือ ความสะดวกในการรับสารสนเทศของผู้ใช้ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น การมีแหล่งสารสนเทศและคู่มือช่วยการค้นคว้าวางพื้นฐานข้อมูลต่าง ๆ อยู่ในหน่วยงานของตน หรือสถานที่ใกล้เคียงที่สามารถอำนวยความสะดวกในการค้นหาสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว และผู้ใช้สามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้โดยง่าย สะดวก และรวดเร็ว

นอกจากนี้ (Choo, 1995, p. 85) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการสารสนเทศภายนอกองค์การและการใช้แหล่งสารสนเทศของผู้ประกอบการว่า ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการดำเนินธุรกิจขององค์การ เช่น ประเภทของธุรกิจ และกลยุทธ์ขององค์การ
2. ปัจจัยด้านสารสนเทศ เช่น คุณภาพของสารสนเทศ และความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศ
3. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น การศึกษา กระบวนการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้ โดยที่สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อมนุษย์ สังคม และสถานประกอบการ ดังนั้น การใช้สารสนเทศจึงมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังนี้

3.1. เพื่อสนองความต้องการส่วนบุคคลในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน การอยู่รอดในภาวะวิกฤต การรับข่าวสาร ความบันเทิงและสันทนาการ เป็นต้น ซึ่งต้องใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ

3.2 เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าทำให้มีการแสวงหาสารสนเทศเพื่อตอบปัญหาที่ตนสงสัย และเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญาและความรอบรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น

3.3 เพื่อการถ่ายทอดสารสนเทศ เป็นการเผยแพร่สารสนเทศที่รวบรวมและแสวงหาไว้ให้บุคคลอื่นได้รับต่อไป

วัตถุประสงค์ระดับนานาชาติ อาทิ เพื่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การค้า เศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนเงินตรา เป็นต้น วัตถุประสงค์ใน การใช้สารสนเทศที่ต่างกันเหล่านี้ สอดคล้องกับความต้องการใช้สารสนเทศของแต่ละบุคคล แต่ละ กลุ่มก็ย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง อาทิ ประสบการณ์ กิจกรรมที่รับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ และกระบวนการตัดสินใจของแต่ละบุคคล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532, หน้า 168-169 ; ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2537, หน้า 106-107 ; Gordon & Gordon, 1999, pp.11-13)

กล่าวโดยสรุป ผู้ใช้สารสนเทศแต่ละกลุ่มมีความต้องการใช้สารสนเทศที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น อาชีพ แพทย์และสถาปนิก ต้องการใช้สารสนเทศที่แตกต่างกัน คุณสมบัติส่วนตัวของผู้ใช้ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุเท่ากันแต่ระดับการศึกษาต่างกัน สารสนเทศที่ใช้ก็แตกต่างกันด้วยปัญหาในการใช้สารสนเทศ

ปัญหาในการใช้สารสนเทศ

จากการวิจัยของสุพัตรา แอบเนียม (2536), ปฐมภรณ์ วงศ์ชนะภัย (2540) และ ดวงจันทร์ พยัคพันธ์ (2539) พบว่า ปัญหาในการใช้สารสนเทศคือ สารสนเทศมีจำนวนน้อยไม่ เพียงพอต่อการให้บริการ ส่วนประภรณ์ นววิภาพันธ์ พบว่า ปัญหาในการให้บริการคือ นักศึกษา ไม่มีเวลาไปใช้ห้องสมุด และห้องสมุดไม่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ช่วยในการค้นหาสารสนเทศได้ สะดวก และรวดเร็ว สำหรับเกรียงศักดิ์ สังข์ชัย พบปัญหาจากการศึกษาสภาพห้องสมุดโรงเรียน เอกชนในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาคือ บรรณารักษ์ ผู้ช่วยบรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ต้อง ทำงานในหน้าที่อื่นด้วย ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนเต็มที่ และงบประมาณไม่เพียงพอ ผู้ที่แสวงหาสารสนเทศจะใช้แหล่งสารสนเทศ ที่สามารถจะช่วยให้การใช้สารสนเทศรวดเร็วขึ้น การที่คนจะใช้แหล่งสารสนเทศได้นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและข้อจำกัดของแหล่งสารสนเทศ ในการเข้าถึง ปัญหาที่ผู้แสวงหาสารสนเทศประสบ ได้แก่ (สาทิพย์ ธรรมชี่วีวงศ์, 2541, หน้า 22)

1. ไม่ทราบแหล่งสารสนเทศ
2. อยู่ไกลแหล่งสารสนเทศ ไม่สะดวกในการใช้แหล่งนั้น
3. แหล่งสารสนเทศไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้
4. สารสนเทศอยู่กระจัดกระจาย ไม่รวมอยู่ที่แหล่งเดียวกัน
5. สารสนเทศที่ได้รับไม่สมบูรณ์ไม่ทันสมัย ผิดพลาด
6. เสียค่าใช้จ่ายสูงในการใช้บริการ

7. ใช้เวลามากกว่าจะได้สารสนเทศที่ต้องการ

นอกจากนี้ วิไล นวลแสง (2533) พบว่า ปัญหาอาจจะเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาด้านสารสนเทศ

1.1 สารสนเทศบางประเภท หรือบางสาขาวิชามีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับความ
ต้องการของผู้ใช้ เช่น หนังสือวิชาการ หนังสืออ้างอิง วิทยานิพนธ์ วารสารวิชาการภาษาไทย และ
วารสารวิชาการภาษาอังกฤษ

1.2 สารสนเทศที่ใช้บริการมีข้อมูลไม่ทันสมัย

2. ปัญหาด้านการให้บริการของห้องสมุด

2.1 เวลาในการให้บริการในห้องสมุดไม่เหมาะสม เช่น ต้องการให้เพิ่มเวลาในการให้
บริการจนถึง 22.00 น.

2.2 ระยะเวลาในการให้บริการยืมสารสนเทศออกภายนอกห้องสมุดสั้น และจำนวน
ที่ให้ยืมสารสนเทศน้อยเกินไป

2.3 การบริการให้สืบค้นสารสนเทศของห้องสมุดด้วยคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์มี
จำนวนน้อยไม่เพียงพอแก่ผู้ใช้บริการ

2.4 หนังสือใหม่และวารสารฉบับใหม่ออกให้บริการล่าช้า

3. ปัญหาด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์

3.1 สถานที่คับแคบ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก

3.2 มีเสียงดังรบกวน

3.3 โต๊ะเก้าอี้มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอแก่ผู้ใช้

สรุปได้ว่าปัญหาในการใช้สารสนเทศได้แก่ การไม่รู้แหล่งสารสนเทศ อยู่ไกลจากแหล่ง
สารสนเทศอยู่กระจัดกระจาย สารสนเทศไม่สมบูรณ์ และใช้เวลาในการเข้าถึงสารสนเทศมาก

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) เป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวง
อุตสาหกรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานปฏิบัติและจัดตั้งโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 339 และได้ปรับ
ปรุงเป็นพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2522 มีบทบาทสำคัญในการ
พัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศในรูปแบบของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม เพื่อก่อให้เกิดความ
เจริญทางเศรษฐกิจ เป็นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคตลอดจนการรักษาสิ่งแวดล้อม และ

เป็นการจูงใจให้กับนักลงทุน การนิคมอุตสาหกรรมได้ให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และบริการต่าง ๆ จนครบวงจร โดยมีหน้าที่หลักในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอันได้แก่การจัดเตรียมที่ดินพร้อมระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ โรงบำบัดน้ำเสีย ไฟฟ้า และประปา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ให้การสนับสนุน ให้สิทธิประโยชน์ ให้สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่าง ๆ แก่นักลงทุน อุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันการนิคมอุตสาหกรรมมีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ทั่วประเทศทั้งหมด 29 แห่ง มีโรงงาน ประมาณ 1,700 โรงงานที่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมทั่วประเทศ

นิคมอุตสาหกรรม หมายถึง เขตที่ดินจัดสรรไว้สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสัดส่วน อันประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค และสาธารณูปการครบครัน เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ โรงบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง ระบบป้องกันน้ำท่วม ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ นอกจากนั้นยังประกอบด้วยบริการอื่น ๆ ที่จำเป็นอีก เช่น ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ธนาคาร ศูนย์การค้า ที่พักอาศัยสำหรับคนงาน สถานีบริการน้ำมัน เป็นต้น

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมที่เป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาประเทศ โดยการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคในรูปแบบของ “นิคมอุตสาหกรรม” เป็นยุทธศาสตร์การผลิตที่ผสมผสานและสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมไทยด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ คือ

1. การก่อให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจ (economy) การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นกลไกของรัฐในการพัฒนาประเทศทำให้เกิดการลงทุนและจ้างงาน ซึ่งขณะนี้ในนิคมอุตสาหกรรมมีโรงงาน ประมาณ 1,700 โรงงาน โดยอยู่อย่างเป็นระบบระเบียบ มีการลงทุนประมาณ 769,000,000,000 ล้านบาท มีการจ้างงานประมาณ 400,000 คน
2. การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค (equitability) เป็นกลไกในการกระจายความเจริญไปทั่วประเทศ ปัจจุบันมีนิคมอุตสาหกรรมทั้งหมด 29 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ใน 13 จังหวัด ทั่วประเทศ และกระจายอยู่ทั้ง 3 เขต ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)
3. การรักษาสีงแวดล้อม (environment) การนิคมอุตสาหกรรมได้จัดพื้นที่ให้โรงงานเข้าไปอยู่อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งง่ายต่อการกำกับดูแล และช่วยรักษาสีงแวดล้อมไปได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยยังมีกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบ ในการกำกับดูแล และการบริหารจัดการโรงงานในทุกนิคมอุตสาหกรรม โดยเฉพาะดูแลรักษาสีงแวดล้อม ซึ่งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

4. ก่อให้เกิดการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี (innovation) มิติใหม่ที่การนิคมอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย ต้องดำเนินการต่อไปคือ การเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา โดยจะยกระดับให้มี มหาวิทยาลัย ศูนย์วิจัยและศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมอยู่ด้วย

5. ก่อให้เกิดจริยปรัชญา (ethics) ในการประกอบกิจการของผู้ที่ประกอบกิจการในนิคม อุตสาหกรรม

1. บทบาทของนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

1.1 เป็นยุทธศาสตร์การผลิตที่พร้อมด้วยปัจจัยการผลิต ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ และสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

1.2 เป็นกลไกของรัฐในการกระจายอุตสาหกรรมและความเจริญไปสู่ภูมิภาค

1.3 เป็นกลไกของรัฐในการรักษาและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการ อุตสาหกรรม

1.4 เป็นกลไกของรัฐในการป้องกันและบรรเทาอุบัติเหตุในการเกิดจากอุตสาหกรรม เป็นกลไกของรัฐในการจัดระบบและระเบียบการใช้ที่ดินในพื้นที่เฉพาะและเป็นส่วนหนึ่งของการ วางผังเมืองตลอดจนการใช้ที่ดิน

1.5 เป็นกลไกของรัฐในการส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมเพื่อ การส่งออก และรวมถึงอุตสาหกรรมพื้นฐาน

2. ภาระหน้าที่ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

2.1 จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนเอกชนหรือองค์การของรัฐจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม

2.3 จัดให้มีและให้บริการในระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ซึ่งจำเป็นแก่ การประกอบอุตสาหกรรม

2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนลงทุนและให้บริการในระบบสาธารณูปโภค และ สาธารณูปการซึ่งจำเป็นแก่การประกอบอุตสาหกรรม

2.5 จัดให้มีระบบและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การป้องกันและบรรเทาอุบัติเหตุ จากอุตสาหกรรม

2.6 อนุญาต อนุมัติ การประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรม และจัดเพิ่มเติมให้ได้ สิทธิประโยชน์ สิ่งจูงใจ และการอำนวยความสะดวกแก่การประกอบอุตสาหกรรม

กล่าวโดยสรุป การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวง

อุตสาหกรรมมีหน้าที่หลักในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ได้แก่ การจัดเตรียมที่ดินพร้อมระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ โรงบำบัดน้ำเสีย ไฟฟ้า และประปา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ให้การสนับสนุน ให้สิทธิประโยชน์ ให้สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่าง ๆ แก่นักลงทุนอุตสาหกรรม

3. เขตอุตสาหกรรมส่งออกพิเศษ ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมฯ ได้แก้ไขเพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมให้สามารถทำการผลิต การค้า และการบริการเพื่อการส่งออกและสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้เป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเป็นแหล่งการค้า เป็นฐานการผลิตใหม่ที่ช่วยให้ประหยัดต้นทุนซึ่งเขตอุตสาหกรรมส่งออกสามารถทำได้ทั้งการผลิต การค้า และการบริการ โดยแบ่งประเภทกิจกรรมได้ดังนี้

- 3.1 การผลิต
- 3.2 การค้า
- 3.3 การวิจัยและการพัฒนา
- 3.4 การขนส่ง
- 3.5 คลังสินค้า
- 3.6 การบริการด้านโทรคมนาคม
- 3.7 การบรรจุผลิตภัณฑ์
- 3.8 การบริการด้านคอมพิวเตอร์
- 3.9 การจำหน่าย
- 3.10 การบริการด้านข้อมูล
- 3.11 การแสดงสินค้า
- 3.12 การบริการด้านการสื่อสาร

4. ประเภทของนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

สามารถแบ่งประเภทออกได้ เป็น 2 แนวทาง ดังนี้ (วิระพันธ์ สิทธิพงศ์, 2542, หน้า 28)

4.1 การแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ในการใช้ แบ่งเป็น

4.1.1 เขตอุตสาหกรรมทั่วไป หมายถึง เขตพื้นที่ที่กำหนดไว้ สำหรับการประกอบอุตสาหกรรม และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรม อาจแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ ตามประเภทของอุตสาหกรรม เช่น

4.1.1.1 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับอุตสาหกรรมสะอาด (clean industry/nonpollutive industry)

4.1.1.2 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับอุตสาหกรรมที่มีของเสีย ที่สามารถกำจัดได้โดยง่าย (semi – pollutive industry)

4.1.1.3 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับอุตสาหกรรมที่มีของเสีย มาก (heavy pollutive industry)

การจะดำเนินการจัดตั้ง เปลี่ยนแปลงเขตและการยุบเขตอุตสาหกรรมทั่วไปจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา และจะต้องมีแผนที่กำหนดเขตไว้ท้ายประกาศด้วย

4.1.2 เขตอุตสาหกรรมส่งออก หมายถึง เขตพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือการบริการเพื่อส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมการค้าหรือการบริการเพื่อส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น ทำกล่องกระดาษ ทำกระเบื้อง ขวดใส่ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

การกำหนดให้เขตอุตสาหกรรมส่งออกใดเป็นเขตอุตสาหกรรมส่งออกที่มีการค้าเพื่อส่งออก ให้ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษา การจะดำเนินการจัดตั้ง เปลี่ยนแปลงเขต และการยุบเขตอุตสาหกรรมส่งออกจะต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และจะต้องมีแผนที่กำหนดเขตไว้ท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย

4.2 การแบ่งประเภทนิคมอุตสาหกรรมตามลักษณะโครงการ แบ่งได้เป็น

4.2.1 นิคมอุตสาหกรรมสำหรับโรงงาน โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรมแบบนี้มักเป็นนิคมอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของนครใหญ่ ซึ่งได้รับประโยชน์จากการมีสถานีขนถ่ายสินค้าทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และสาธารณูปโภค สาธารณูปการจากนครนั้นเป็นหลัก มักประกอบด้วยอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการบริการ เครื่องมือกล และเครื่องจักร คลังสินค้า ผลิตผลทางการเกษตร และเครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น

4.2.2 นิคมอุตสาหกรรมที่มีบริเวณเพื่อการเคหะ นิคมอุตสาหกรรมแบบนี้มีบริเวณเพื่อการอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยรวมกัน มักจะเป็นโรงงานขนาดย่อมทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก สถานที่ประกอบกิจการและที่อยู่อาศัยอยู่รวมกันหรือแยกกันก็ได้

4.2.3 นิคมอุตสาหกรรมสมบูรณ์แบบ เป็นนิคมอุตสาหกรรมประเภทที่มีอาณาบริเวณกว้างขวาง อาจเป็นเมืองของเมืองหลัก หรือเมืองใหม่ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีการจัดสรรบริเวณเพื่อการอุตสาหกรรม เคหะสถาน สวนสาธารณะ ศูนย์การค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันอย่าง เป็นสัดส่วน ภายใต้การวางแผนอย่างกว้างขวางรอบคอบที่ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างภาคการผลิต การจำหน่าย และการบริโภค

5. ขนาดของอุตสาหกรรม

เมื่อได้กล่าวถึงนิคมอุตสาหกรรม จำเป็นต้องกล่าวถึงขนาดของอุตสาหกรรม ดังนี้

5.1 อุตสาหกรรมในครอบครัว (cottage scale industry) หมายถึง การผลิตสิ่งของสำหรับใช้เองในบ้านเรือน หรือทำจำหน่ายเป็นรายได้พิเศษ โดยใช้แรงงานของตนเองหรือของสมาชิกในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

5.2 อุตสาหกรรมขนาดย่อม (small scale industry) หมายถึง อุตสาหกรรมโรงงานหรืออุตสาหกรรมบริษัท ซึ่งใช้คนงานหรือมีเงินลงทุนไม่มากนัก จำนวนคนงานหรือเงินลงทุนของโรงงานที่จะถือว่าเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมนี้ แต่ละประเทศกำหนดไว้ไม่เหมือนกัน

5.3 อุตสาหกรรมขนาดกลาง (medium scale industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูง ใช้แรงงานมาก และมีเครื่องจักรอุปกรณ์การผลิตที่ทันสมัยหรือค่อนข้างทันสมัยกว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย

5.4 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (large scale industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูงเป็นจำนวนร้อย ๆ หรือพัน ๆ ล้านขึ้นไป มีเครื่องจักรอุปกรณ์ขนาดใหญ่ที่ทันสมัย และใช้คนงานเป็นจำนวนพัน ๆ คนขึ้นไป การผลิตต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง มีอัตราการผลิตสูงมากจึงจะคุ้มทุน มีระบบการบริหารงานภายในโรงงานที่ทันสมัยและมีการรวมขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิตได้มากขึ้นตอนมากกว่าอุตสาหกรรมขนาดอื่น

การกำหนดขนาดของอุตสาหกรรม สามารถใช้เกณฑ์หลายอย่างเป็นตัวกำหนด เช่น มูลค่าทรัพย์สินสินถาวร เงินลงทุน ยอดขาย จำนวนพนักงาน ฯลฯ ปัจจุบันอุตสาหกรรมในประเทศไทยที่มีอยู่เข้าข่ายเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมถึง 96% ของจำนวนกิจการที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมและหากรวมกิจการค้าและบริการเข้าไปด้วย คาดว่าจะมีอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมรวมกันไม่น้อยกว่า 200,000 กิจการ (วีระพันธ์ ลิทธิพงศ์, 2542, หน้า 38-39)

ทวี ทองสว่างและคณะ (2525, หน้า 452-453) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรมไว้ คือ

1. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากนับเป็นร้อย-พันล้านบาท มีระบบการดำเนินงานซับซ้อน มีจำนวนคนงานเป็นพันคน แยกตามความรู้ความสามารถ บางประเภทก็ใช้เครื่องจักรอัตโนมัติ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมรถจักรยานยนต์ และเคมี เป็นต้น

2. อุตสาหกรรมขนาดกลาง ใช้เงินทุนต่ำกว่าขนาดใหญ่ แต่สูงกว่า 2 ล้านบาท และมีระบบการดำเนินงาน ด้านจำนวนคนงานมาน้อย ขึ้นอยู่กับขบวนการผลิตของอุตสาหกรรมนั้น ๆ

เช่น อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป การประกอบรถยนต์นั่ง หรือรถบรรทุก การผลิตเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ และเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

3. อุตสาหกรรมขนาดย่อม มีคนงานไม่เกิน 100 คน มีเงินทุนจดทะเบียนไม่เกิน 2 ล้านบาท เช่น อุตสาหกรรมโลหะ โรงหล่อ โรงกลึง เกิดขึ้นเพื่อรองรับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่

4. อุตสาหกรรมในครอบครัวและการหัตถกรรม หมายถึง อุตสาหกรรมที่ทำกันภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ อาจมีลูกจ้างชั่วคราวมีเครื่องมือทุนแรงแบบง่าย ๆ โดยปกติจะไม่มีเครื่องจักรช่วย เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา การจักสานไม้ไผ่ ทดเสือกก ทอผ้าด้วยมือ ย้อมสีฝ้ายและไหม ทำกระดาษด้วยมือ ทำเฟอร์นิเจอร์หวาย เจียรไนพลอย เครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องประดับมุก ทำโอ่ง กระถามและหม้อ เป็นต้น

6. รูปแบบของนิคมอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรมที่เปิดดำเนินการภายใต้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย มีวิธีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมใน 3 รูปแบบ คือ

6.1 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยดำเนินการเอง เป็นกรณีที่มีการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเข้าดำเนินการจัดตั้งนิคมฯเอง โดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้ลงทุนซื้อที่ดินและพัฒนาสาธารณูปโภคภายในโครงการเองทั้งหมด

6.2 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมทุนกับภาคเอกชน เป็นกรณีที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมทุนกับภาคเอกชน โดยเข้าไปถือหุ้นแล้วให้ฝ่ายเอกชนเป็นผู้จัดหาที่ดิน ส่วนการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้พัฒนาและจัดสร้างระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมดำเนินงานกับหน่วยงานหรือภาคเอกชน เป็นกรณีที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมดำเนินงานกับหน่วยงานหรือภาคเอกชน ในกรณีนี้เอกชนจะเป็นผู้ดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมเองทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการจัดหาที่ดิน หรือการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคภายในนิคมอุตสาหกรรม (เชษฐัฐ ทัฬหของ, 2537, หน้า 13-21)

ในยุคนี้อุตสาหกรรมในประเทศไทยในช่วงของการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ มีการพูดถึงการปรับโครงสร้างของธุรกิจอุตสาหกรรม โดยเน้นไปที่รากฐานของอุตสาหกรรมไทยซึ่งเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางเป็นส่วนใหญ่ให้มีกำลังผลิตสินค้าส่งออก เพื่อนำเงินตราเข้าสู่ประเทศ

คำว่า SMLs จะหมายถึง อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (small and medium industries) ที่เป็นกิจการอุตสาหกรรมการผลิต (manufacturing) เท่านั้น ส่วนคำว่า SMEs จะมีความ

หมายที่กว้างกว่า คือ หมายถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (small and medium enterprises) คำนี้จะครอบคลุมถึงกิจการอุตสาหกรรมการผลิต กิจการค้าส่งและค้าปลีก (wholesale and retail) และกิจการบริการ (service) (วีระพันธ์ สิทธิพงศ์, 2542, หน้า 38 - 39)

การกำหนดขนาดของอุตสาหกรรมสามารถใช้เกณฑ์หลายอย่างเป็นตัวกำหนด เช่น มูลค่าทรัพย์สินถาวร เงินลงทุน ยอดขาย จำนวนพนักงาน ฯลฯ สำหรับกรณีประเทศไทยนั้น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้นิยามขนาดของอุตสาหกรรมโดยใช้เกณฑ์ 2 ประการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ มูลค่าทรัพย์สินถาวรกับจำนวนการจ้างงาน โดยกำหนดเอาไว้ว่าอุตสาหกรรมขนาดกลางหมายถึง อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าทรัพย์สินถาวรในกิจการไม่เกิน 100 ล้านบาท หรือมีการจ้างงานในกิจการไม่เกิน 200 คน ส่วนอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะมีการจ้างงานไม่เกิน 50 คน หรือมีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 20 ล้านบาท หน่วยงานอื่น ๆ ของไทยอาจให้นิยามความหมายของ SMEs ต่างออกไป เช่น บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กำหนดขนาดของอุตสาหกรรมที่จะให้สินเชื่อออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรของกิจการเกินกว่า 100 ล้านบาท และกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดย่อย ซึ่งมีมูลค่าทรัพย์สินถาวรในกิจการไม่เกิน 100 ล้านบาท

ธนาคารแห่งประเทศไทย บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) มีนิยามของคำว่า SMEs ร่วมกัน โดยพิจารณาจากกิจการที่มีสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 20 ล้านบาท เป็นกิจการ SME

จากนิยามของกระทรวงอุตสาหกรรม พบว่าปัจจุบันอุตสาหกรรมไทยที่มีอยู่จะเข้าข่ายเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและย่อมถึง 96% ของจำนวนกิจการที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม และหากรวมกิจการค้าและบริการเข้าไปด้วย คาดว่าจะมีจำนวนวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมรวมกันไม่น้อยกว่า 200,000 กิจการ (วีระพันธ์ สิทธิพงศ์, 2542, หน้า 38 - 39)

นิคมอุตสาหกรรมที่เปิดดำเนินการแล้ว ในปัจจุบันการลงทุนในส่วนของการนิคมอุตสาหกรรม ได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมไปแล้ว 29 แห่ง ทั่วประเทศ แบ่งเป็น

1. โรงงานประมาณ	1,700 โรงงาน
2. เงินลงทุนประมาณ	769,000,000,000 บาท
3. คนงานประมาณ	400,000 คน

นิคมอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้มีการลงทุนเอง ร่วมดำเนินการกับเอกชนและสนับสนุนเอกชนเอกชนดำเนินการ ซึ่งได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. นิคมอุตสาหกรรมบางชัน
2. นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง
3. นิคมอุตสาหกรรมบางปู
4. นิคมอุตสาหกรรมบางพลี
5. นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
6. นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง
7. นิคมอุตสาหกรรมชลบุรี (ปอวิน)
8. นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด
9. นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์
10. นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (ไฮเทค)
11. นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน
12. นิคมอุตสาหกรรมตะวันออก
13. นิคมอุตสาหกรรมสระบุรี (แก่งคอย)
14. นิคมอุตสาหกรรมหนองแค (สระบุรี)
15. นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้
16. นิคมอุตสาหกรรมบางปะกง
17. นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร
18. นิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร
19. นิคมอุตสาหกรรมอัญธานี
20. นิคมอุตสาหกรรมสงขลา (ฉลุง)
21. นิคมอุตสาหกรรมผาแดง
22. นิคมอุตสาหกรรมพิจิตร
23. นิคมอุตสาหกรรมอุดรธานี
24. นิคมอุตสาหกรรมอิสเทิร์นซีบอร์ด
25. นิคมอุตสาหกรรมราชบุรี
26. นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้
27. นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง
28. นิคมอุตสาหกรรมชุดิกาญจน์ แฟคตอรีเฮ้าส์
29. นิคมอุตสาหกรรมอีสต์ เวสเทิร์นซีบอร์ด

7. นิคมอุตสาหกรรมบางปู

สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมบางปูตั้งอยู่ที่ กิโลเมตรที่ 34 – กิโลเมตรที่ 37 ถนนสุขุมวิท ต. บางปูใหม่ และต. แพรรักษา อ. เมือง จ. สมุทรปราการ ลักษณะโครงการ เป็นโครงการร่วมทุนระหว่างภาครัฐ (กนอ.) กับภาคเอกชน (บริษัท พัฒนาที่ดิน เพื่อการอุตสาหกรรมประเทศไทย จำกัด) จัดตั้งเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2520 การใช้ที่ดินในนิคมอุตสาหกรรมประกอบด้วย

เขตทั่วไป	4,027	ไร่
เขตส่งออก	270	ไร่
เขตพาณิชย์	250	ไร่
เขตสาธารณูปโภค	1,259	ไร่
รวมทั้งสิ้น	5,806	ไร่

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมบางปู

จำนวนโรงงานทั้งหมด 369 โรงงาน แบ่งเป็น

1. เขตอุตสาหกรรมทั่วไป

1.1 จำนวนโรงงาน	318	โรงงาน
1.2 คนงาน	45,000	คน
1.3 เงินลงทุน	42,061	ล้านบาท

2. เขตอุตสาหกรรมส่งออก

2.1 จำนวนโรงงาน	51	โรงงาน
2.2 คนงาน	21,000	คน
2.3 เงินลงทุน	5,465	ล้านบาท

2.4 ประเภทอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมบางปู

อุตสาหกรรมที่สำคัญ 4 ลำดับแรก คือ

1. เคมีภัณฑ์	17.4 %
2. โลหะ – ซุปโลหะ – เครื่องประดับเทียม	12.6 %
3. พลาสติก	11.9 %
4. เครื่องใช้ไฟฟ้า / อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	8.4 %
5. อื่น ๆ	49.7 %

สถานประกอบการ

ผู้ประกอบการ หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ มีหน้าที่จัดองค์การบริหารงาน กล่าวเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ

ผู้ประกอบการต้องมีการจัดตั้งสถานประกอบการตามรูปแบบขององค์การธุรกิจ ดังนี้

1. สถานประกอบการเจ้าของคนเดียว (the sole proprietorship) เป็นสถานประกอบการโดยมีบุคคลเป็นเจ้าของคนเดียว เป็นธุรกิจขนาดย่อมมีเงินลงทุนน้อย การจัดการบริหารต่าง ๆ ทำโดยบุคคลเดียว

2. ห้างหุ้นส่วน (partnership) หรือบริษัท (company) ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ห้างหุ้นส่วนสามัญ (general partnership) ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคน ต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนี้ทั้งปวงของห้างหุ้นส่วน โดยไม่มีจำกัด ซึ่งยังแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญ

2.1.2 ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

2.2 ห้างหุ้นส่วนจำกัด (limited partnership) ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่ง ซึ่งมีผู้เป็นหุ้นส่วนสองจำพวก ดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีจำกัดความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้นจำพวกหนึ่ง

2.2.2 ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนไม่มีจำกัดอีกจำพวกหนึ่ง

2.3 บริษัทจำกัด (company limited) บริษัทจำกัด คือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน โดยมีผู้ถือหุ้นจำนวนตั้งแต่ 7 คน แต่ไม่ถึง 100 คน รวมทั้งนิติบุคคล (ถ้ามี) และผู้ถือหุ้นดังกล่าวต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ ในการนับจำนวนผู้ถือหุ้น ถ้ามีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปถือหุ้นหุ้นเดียวร่วมกัน ให้นับเป็นผู้ถือหุ้นหนึ่งคน (อำนาจ พรอโณทัย, 2540, หน้า 2-15)

สถานประกอบการ หมายถึง ผู้ประกอบกิจการในด้านการผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อม บำรุง ทดสอบ ปรับปรุง แปรสภาพ จำเสี่ยง เก็บรักษา หรือทำลายสิ่งใด ๆ ตามขนาดของ

อุตสาหกรรม ดังนี้

1. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (large or scale industry) เป็นอุตสาหกรรมที่มีทรัพย์สินมากกว่า 100 ล้านบาท จะมีเจ้าของกิจการคนเดียวหรือหลายคน หรือเป็นบริษัทมหาชน มีคณะกรรมการดำเนินงาน บุคลากรจะใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ทักษะเฉพาะทาง เช่น วิศวกรระบบวัดและควบคุมทางอุตสาหกรรม นักเคมีวิเคราะห์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก มีคนงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป แต่อุตสาหกรรมบางประเภทอาจพัฒนาใช้เทคโนโลยี โดยใช้เครื่องจักรอัตโนมัติแทนคน จึงมีคนทำงานน้อยลง เช่น อุตสาหกรรมการผลิตรถยนต์ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ เป็นต้น

2. อุตสาหกรรมขนาดกลาง (medium or light scale industry) เป็นอุตสาหกรรมที่มีทรัพย์สินตั้งแต่ 51-100 ล้านบาท ดำเนินการโดยเจ้าของกิจการคนเดียวหรือหลายคน มีคณะกรรมการดำเนินงาน บุคลากรจะใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทาง จำนวนคนงาน 50-199 คน เช่น อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้น

3. อุตสาหกรรมขนาดย่อม (small scale industry) เป็นอุตสาหกรรมที่มีทรัพย์สินต่ำกว่า 50 ล้านบาท ระบบการทำงานอาจมีคณะกรรมการหรือไม่ก็ได้ มักจะดำเนินการโดยเจ้าของคนเดียว จำนวนแรงงานมี 10-49 คน เช่น อุตสาหกรรมของเด็กเล่น อุตสาหกรรมเครื่องสำอาง เป็นต้น

4. อุตสาหกรรมในครอบครัว (cottage scale industry) เป็นอุตสาหกรรมที่ดำเนินการภายในบ้าน หรือบริเวณบ้าน ใช้เงินทุนไม่มากนัก ระบบการบริหารงานมีลักษณะคือ เจ้าของกิจการทั้งบริหารงานและเป็นแรงงาน หรือเจ้าของฝีมือด้วยพร้อมกัน ลักษณะการทำงานใช้แรงงานมากกว่าใช้เทคโนโลยี เช่น การแกะสลักไม้ การเขียนลวดลายสี ดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากในและต่างประเทศ ส่วนใหญ่มีผู้ศึกษาด้านการใช้และความต้องการสารสนเทศ ทั้งในด้านประเภทของกลุ่มบุคคล ประเภทของสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศ ตลอดจนศึกษาความพึงพอใจในแหล่งข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และคุณภาพของแหล่งข้อมูลทางอุตสาหกรรมในประเทศไทย นอกจากนี้เป็นการศึกษาในด้านการใช้บริการสารสนเทศ ความต้องการและการใช้สารสนเทศ ซึ่งมีงานวิจัยดังนี้

1. **งานวิจัยในประเทศ** จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสารสนเทศภาคธุรกิจ พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น (2530) ได้สำรวจการใช้บริการของสมาคม ซึ่งสำรวจความต้องการทางด้านข่าวสารข้อมูลอุตสาหกรรมโดยแบ่งเป็น 3 หมวด กล่าวคือ หมวดเศรษฐกิจอุตสาหกรรม หมวดบริหารและการจัดการ และหมวดเทคโนโลยี จากการสำรวจพบว่าประเภทของข้อมูลอุตสาหกรรมที่ต้องการมากที่สุดคือ ข้อมูลทางด้านเทคโนโลยี รองลงมาคือข้อมูลทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและข้อมูลทางการบริหารและการจัดการ นอกจากนี้การสำรวจนี้ยังได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติม ในด้านความต้องการข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีนั้น จากการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีการส่งออก มีความต้องการมากกว่าอุตสาหกรรมที่ไม่มีการส่งออก และในขณะเดียวกัน งานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีความต้องการมากกว่าอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และความต้องการข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมนั้นข้อมูลทางด้านราคาวัตถุดิบต่าง ๆ เป็นข้อมูลที่อุตสาหกรรมเป้าหมายต้องการมากที่สุด รองลงมาคือข้อมูลการส่งออกและนำเข้า โดยที่เหมือนกับข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่มีการส่งออกมีความต้องการข้อมูลมากกว่าอุตสาหกรรมที่ไม่มีการส่งออก ด้านความต้องการข้อมูลทางด้านบริหารและการจัดการ ข้อมูลทางด้านเพิ่มผลผลิต และการลดต้นทุนการผลิต การบริหารการผลิต การบำรุงรักษาเครื่องจักร จะเป็นข้อมูลที่กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ต้องการ รูปแบบของข้อมูลที่ต้องการ คือ วารสารวิชาการเฉพาะ ข่าวความเคลื่อนไหวในวงการอุตสาหกรรม หนังสือคู่มือแหล่งซื้อขายทางเทคโนโลยี หน่วยงานที่อุตสาหกรรมกลุ่มเป้าหมายใช้ข้อมูลมากที่สุด คือ สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม รองลงไปก็คือ ห้องสมุดกรมวิทยาศาสตร์บริการ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และสมาคมอุตสาหกรรมไทย นอกจากนี้ การสำรวจนี้ยังพบว่าอุตสาหกรรมที่มีการส่งออกนั้น มีการรับข่าวสาร และมีความต้องการข่าวสารมากกว่าอุตสาหกรรมที่ไม่มีการส่งออก

ทัศนีย์ ปัทมเทศ (2532) ได้ศึกษาแหล่งสารสนเทศทางอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร ในด้านการตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมซึ่งต้องการข้อมูลที่หลากหลายในเรื่อง

กระบวนการผลิต เทคโนโลยี เศรษฐกิจการลงทุน การบริหาร และการจัดการ ตลอดจนสารสนเทศ สาขาต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า มีแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ มีการจัดเก็บสารสนเทศที่อุตสาหกรรม ต้องการ แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้งาน และแหล่งสารสนเทศส่วนมากให้บริการเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ด้านความร่วมมือระหว่างแหล่งสารสนเทศ และบุคลากร ผู้ให้บริการยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะให้บริการแก่องค์กรธุรกิจและอุตสาหกรรมโดยตรง

วัฒนา ณ ระนอง (2533) ผลงานวิจัย พบว่า หน่วยงานที่มีบทบาทในการกระจายข้อมูล และบริการข้อมูล เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วมีประเภทและรูปแบบของข้อมูลที่สำคัญ สำหรับการดำเนินกิจการของผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมค่อนข้างครบถ้วน แต่ระดับการบริการ และการเข้าถึงอุตสาหกรรมในสวนภูมิภาค ยังไม่สูงนัก สำหรับหน่วยงานเอกชนมักจำกัดการให้บริการเฉพาะสมาชิกเท่านั้น

พัชรวิไล พงษ์วิฑูรดา (2535) ศึกษาเรื่องความต้องการใช้บริการคัดเลือกเผยแพร่สารสนเทศของผู้ใช้ในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ผลของการวิจัยนี้ปรากฏว่า วัตถุประสงค์ของความต้องการใช้บริการคัดเลือกเผยแพร่สารนิเทศ เพื่อนำมาใช้ในงานที่รับผิดชอบ และปฏิบัติงานประจำวันได้แก่ การทราบเทคโนโลยี และความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งนำมาใช้ในการค้นคว้าวิจัย และงานแก้ไขปัญหาทางเทคนิค การปรับปรุงสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ การมีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ การทราบแนวโน้มของธุรกิจและอุตสาหกรรมและการทราบมาตรฐาน กฎเกณฑ์ ข้อกำหนดที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ

อัศพร สุทธิกฤษ (2534) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการและการใช้สารนิเทศของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทางด้านเทคนิค บริษัท พีโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชากรใช้สารนิเทศ เพื่อการปฏิบัติงานและได้รับประโยชน์ด้านการปฏิบัติงานมากที่สุด

พรพิมล เฉลิมพลาณภาพ (2535) ศึกษาเรื่องพฤติกรรม การแสวงหาข่าวสาร และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ของบริษัทธุรกิจเอกชนที่มียอดขายสูงสุดของประเทศไทย พบว่า บริษัทจำนวนมากให้ความสนใจบริการสืบค้นหาข้อมูลเฉพาะเรื่องมากที่สุด

กรุงเทพมหานคร 23 ปี (2535) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคข้อมูลของนักธุรกิจ ในด้านความต้องการพบว่า ข้อมูลที่มีการใช้มากที่สุด คือ ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ การเงินการธนาคาร การตลาดและข้อมูลทางการเมือง ซึ่งการใช้ข้อมูลของกิจการแต่ละประเภทยังมีไม่มากหรืออยู่ในระดับปานกลาง

สาทิพย์ ธรรมชีวีวงศ์ (2541) ศึกษาความต้องการสารนิเทศภายนอกองค์กร และการใช้แหล่งสารนิเทศของผู้บริหารระดับกลาง ของอุตสาหกรรมสื่อสารและสิ่งพิมพ์ พบว่าผู้บริหารระดับกลางมีความต้องการสารสนเทศภายนอกองค์กรทุกด้านในระดับมาก โดยต้องการสาร

สนเทศด้านเศรษฐกิจมากที่สุด และลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างกันไม่มีผลทำให้ความต้องการสารสนเทศภายนอกองค์การแตกต่างกัน ส่วนแหล่งสารสนเทศที่ใช้ในระดับมาก คือแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล ส่วนประเภทสื่อสารและสถาบันใช้ในระดับปานกลาง ความพอใจในด้านคุณภาพของสารสนเทศ และความสะดวกในการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง โดยพอใจแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลมากที่สุด แหล่งข้อมูลย่อยที่พอใจมากที่สุด ได้แก่วิทยุและโทรทัศน์

วัชรีย์ ปันนิยม (2546) ศึกษาแหล่งทรัพยากรสารสนเทศของผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี : การพัฒนาเว็บเพจบนอินเทอร์เน็ต พบว่า นิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรีมีจำนวนผู้ประกอบการ ทั้งหมด 228 บริษัท โดยนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครมีผู้ประกอบการมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า ประเภทกิจการของอุตสาหกรรมในโรงงานของผู้ประกอบการส่วนใหญ่ 68 บริษัท ประกอบกิจการประเภทผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร และอุปกรณ์ขนส่งมากที่สุด ผู้ประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรีมีห้องสมุดหรือมุมความรู้ภายในองค์กรเพียง 25 บริษัท มีเพียง 5 บริษัท ได้รับงบประมาณเป็นจำนวนเงิน 30,000 – 60,000 บาท ต่อปี ผู้รับผิดชอบการให้บริการสารสนเทศส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ธุรกิจ ระบบการจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร/ทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนใหญ่จะแยกเก็บตามเนื้อหา ใช้ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ในการสืบค้นเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร/ทรัพยากรสารสนเทศ พนักงานที่ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นพนักงานในองค์กรห้องสมุดหรือมุมความรู้มีทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือภาษาไทยระหว่าง 500 – 1,500 เล่ม แต่จะไม่มีหนังสือภาษาต่างประเทศ

2. งานวิจัยต่างประเทศ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ศึกษาการใช้และความต้องการสารสนเทศ ทั้งในด้านประเภทกลุ่มบุคคล แหล่งสารสนเทศ แหล่งข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และคุณภาพของแหล่งข้อมูล ดังนี้

รีดส์ (Reid, 1986, pp. 51-64) ศึกษาด้านความต้องการสารสนเทศทางธุรกิจประเทศสกอตแลนด์ โดยใช้รายชื่อหนังสือจำนวน 207 เล่ม ที่เป็นแหล่งข้อมูลทางธุรกิจแล้วตรวจสอบตามห้องสมุดทั้งห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดมหาวิทยาลัย พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่มีหนังสือและวารสารที่ทันสมัยที่สามารถตอบสนองความต้องการได้เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเนื่องจากห้องสมุดส่วนใหญ่ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ทำให้ห้องสมุดเหล่านั้น ประสบปัญหาในการซื้อหนังสือ ซึ่งมีราคาแพงมากหรือหาซื้อได้ยาก เช่น รายงานการวิจัยตลาด จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บางส่วนได้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอเรื่องความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ในการซื้อสารสนเทศที่มีราคาแพง รวมถึงการสร้างห้องสมุดเฉพาะด้านธุรกิจ เพื่อเป็นแหล่งรวมข้อมูลทางธุรกิจที่มากขึ้นกว่าห้องสมุดปกติอื่นทั่วไป

จากการศึกษางานวิจัยของ ทรอต และมาร์ติน (Trott & Martyn, 1986, Abstract) เรื่อง การบริการสารสนเทศสำหรับบริษัทขนาดเล็กของห้องสมุดประชาชนที่ประเทศอังกฤษ พบว่า การใช้บริการห้องสมุดประชาชนของบริษัทเหล่านี้ค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้บริหารเหล่านี้ยินดีที่จะจ่ายค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

จากงานวิจัยของ แน็บ, ฟิลิป และมาร์ติน (Nabb, Philip & Martin, 1998, pp. 197-205) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปริมาณและข้อจำกัดของสารสนเทศด้านอุตสาหกรรมและ ธุรกิจของแหล่งสารสนเทศในไอร์แลนด์เหนือว่า สารสนเทศเหล่านั้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ดีเพียงใด จากผลการวิจัยพบว่า บริษัทส่วนใหญ่ในประเทศไอร์แลนด์ไม่ทราบถึงแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่ นักธุรกิจต้องการพัฒนาในเรื่องข้อมูลที่มีราคาแพง เช่น งานวิจัยตลาด และสารสนเทศเฉพาะด้าน เช่น ความรู้ทางด้านส่งออก หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย

อัสเตอร์ และชู (Auster & Choo, 1993, p. 194-203) ได้ศึกษาการค้นหาข้อมูลทาง ธุรกิจของผู้บริหาร เนื่องจากปัจจุบันองค์กรทางธุรกิจต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการแข่งขัน การตลาด เทคโนโลยี กฎหมาย และสภาวะทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยงานวิจัยนี้จะหาคำตอบเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลและคุณภาพของแหล่งข้อมูล โดยได้ศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา เกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลพบว่า แหล่งข้อมูลบุคคลมีความสำคัญมากกว่าแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บุคคล นอกจากนี้ คีแกน (Keegan, 1974, pp. 411-421 cited in Auster & Choo, 1993, p. 195) พบว่าสำหรับบริษัทนานาชาติแล้ว ข้อมูลที่ได้จากภายนอกมีความสำคัญมากกว่าข้อมูลภายใน ขณะที่แฮมบริค (Hambrick, 1979, cited in Auster & Choo, 1993, p. 195) ได้วัดระดับความสนใจโดยใช้ความถี่ที่ข้อมูลถูกใช้ และ ยังพบว่า ผู้บริหารแก้ปัญหาความไม่แน่นอน โดยการประมวลผลที่ได้จากหลาย ๆ แหล่งเข้าด้วยกัน ซึ่งอัสเตอร์และชู ได้ตั้งคำถามเพื่อศึกษา 4 คำถามคือ 1) ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับปริมาณการค้นหาข้อมูลหรือไม่ 2) การเข้าถึงแหล่งข้อมูลมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้หรือไม่ 3) คุณภาพของข้อมูลมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้หรือไม่ 4) การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ง่ายมีผลต่อการใช้มากกว่าคุณภาพของข้อมูลหรือไม่ โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้บริหารจำนวน 207 ราย ได้ผลสรุปดังนี้ ระดับของความไม่แน่นอนของข้อมูลที่ใช้มีความเกี่ยวข้องกับปริมาณการค้นหาข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลบุคคลมีความสำคัญมากกว่าแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่บุคคล และท้ายสุด แหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการมากกว่าแหล่งข้อมูลที่ติดต่อง่าย

ในขณะที่ มูรา (Maura, 1993, Abstract) ได้ศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้จัดการในโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตของประเทศเปอริโตริโก ผลการวิจัยสรุปว่า ไม่มีความแตกต่าง

ในการใช้สารสนเทศของผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่าง และได้ให้ความสำคัญกับอาชีพทางด้านสารสนเทศ และแหล่งข้อมูลที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองของความต้องการได้

อริฟ และ มีโดวส์ (Arif & Meadows, 1994, pp. 29-33) ได้ศึกษาด้านการแสวงหาข้อมูลทางอุตสาหกรรม โดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศซาอุดีอาระเบีย และสหราชอาณาจักร ผลการวิจัยพบว่า ประเภทข้อมูลที่บริษัทใช้ สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ ข้อมูลทางด้านการตลาด ข้อมูลทางเทคนิคหรือการผลิต และข้อมูลทางสถิติ โดยที่สารสนเทศการตลาดเป็นสิ่งที่ต้องการใช้มากที่สุด อย่างไรก็ตามบริษัทส่วนใหญ่ของทั้งสองประเทศขาดแหล่งข้อมูลสารสนเทศนี้ ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษา ของทรอท และมาร์ทีน (Trott & Martyn, 1986, pp. 43-50) ที่สรุปผลว่าธุรกิจขนาดเล็กใช้สารสนเทศทางด้านเทคนิค หรือการผลิต 25 เปอร์เซ็นต์ เป็นข้อมูล ด้านมาตรฐานอุตสาหกรรม ส่วนข้อมูลทางด้านการตลาด ใช้เพียงร้อยละ 24 รองลงมาคือ ข้อมูลทางการเงิน ใช้ร้อยละ 14

ไวฮัน ทากิว-ซัทคลิฟ และทริป (Vaughan, Tague-Sutcliffe, & Tripp, 1996) ได้ศึกษาเรื่องประโยชน์ของห้องสมุดประชาชนต่อธุรกิจขนาดเล็ก โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บริการห้องสมุดประชาชนของธุรกิจขนาดเล็ก ที่กรุงลอนดอน เมืองฮอนฮาวริโอ จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 982 แห่ง ตอบกลับมา 180 แห่ง คิดเป็น 19.3 เปอร์เซ็นต์ โดยศึกษาการใช้สารสนเทศทางธุรกิจขนาดเล็ก และพบว่าแหล่งสารสนเทศที่สำคัญและใช้บ่อยมาก คือแหล่งสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการ จากกลุ่มลูกค้า ชัฟฟลายเออร์และกลุ่มเพื่อน/สมาคมที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ประเภทของสารสนเทศที่ต้องการและให้ความสำคัญมากคือ สารสนเทศเกี่ยวกับการตลาดและลูกค้า รองลงมาคือด้านเทคโนโลยี และยังพบว่าการปิดบริการของห้องสมุด มีผลกระทบกับธุรกิจขนาดเล็กมากกว่ากลุ่มที่ดำเนินกิจการมานาน

จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ในด้านการใช้และความต้องการใช้สารสนเทศ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่สถานประกอบการส่วนใหญ่ใช้ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลมากกว่าทรัพยากรสิ่งพิมพ์ และการให้บริการทรัพยากรสิ่งพิมพ์มักมีข้อจำกัดเพราะให้บริการเฉพาะสมาชิก ขาดความร่วมมือระหว่างแหล่งสารสนเทศและบุคลากร ไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน แต่สถานประกอบการไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน สถานประกอบการมีข้อมูลบางเรื่องมากเกินความต้องการแต่ในบางเรื่องไม่ตรงตามความต้องการ โดยต้องไปหาข้อมูลที่ต้องการจากแหล่งสารสนเทศภายนอก จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการสารสนเทศของสถานประกอบการในนิคม

อุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่มีสถานประกอบการและ
ทรัพยากรแรงงานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากสถานประกอบการเหล่านี้ให้ความสำคัญใน
ด้านทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรให้มีความ
ก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University